

СТРАТЕГИЯ ЗА ПРЕХОД КЪМ КРЪГОВА ИКОНОМИКА 2021-2027

ПРОЕКТ 2021

Доклад изготвен в изпълнение на договор №Д-34-44/26.05.2020 г. за обществена поръчка с предмет: „Разработване на стратегия и план за действие за преход към кръговата икономика на Република България за периода 2021 – 2027 г.“, финансирана от Оперативна програма „Околна среда“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Съдържание

Въведение

Концепция

Принципи

Нови бизнес модели

Политика на ЕС

Контекст:

- Национален контекст на кръговата икономика
- Производство
- Потребление
- Управление на отпадъците
- Приоритетни области

Участници

Цялостен подход

Визия

Съдържание

Стратегически цели:

- **Стратегическа цел 1: Зелена и конкурентоспособна икономика**
 - Специфична цел 1.1: По-висока производителност на ресурсите
 - Специфична цел 1.2: Нови бизнес модели
 - Специфична цел 1.3: Свързаност в икономиката
 - Специфична цел 1.4: България допринася за доставките на критични суровини
- **Стратегическа цел 2: По-малко отпадъци, повече ресурси**
 - Специфична цел 2.1: По-малко отпадъци
 - Специфична цел 2.2: Повече възможности за устойчива употреба
 - Специфична цел 2.3: Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини
 - Специфична цел 2.4: Без депонирани отпадъци
- **Стратегическа цел 3: Икономика в полза на потребителите**
 - Специфична цел 3.1: По – добре информирани потребители
 - Специфична цел 3.2: Устойчиви модели на поведение
 - Специфична цел 3.3: Социална зелена икономика

Съдържание

Хоризонтални условия

Регионални измерения

Институционална рамка

Източници на финансиране

Условия за успешното изпълнение на Стратегията

План за мониторинг

План за действие

ПРОЕКТ

Въведение

Преход към кръгова икономика

Какво е кръгова икономика? Кръговата икономика е модел, насочен към удължаване на жизнения цикъл на продуктите. На практика това означава възможно най-дълго споделено ползване, заемане, повторно използване, поправка и рециклиране на съществуващи материали и продукти. Когато един продукт достигне края на живота си, материалите, от които той е съставен, продължават да се ползват по друг начин. Така се намалява до минимум образуването на отпадъци.

Защо е необходимо да преминем към кръгова икономика? Търсенето на суровини и енергийни ресурси расте, но много от тях са ограничени по количество. Често те не достигат в рамките на ЕС и европейските страни стават зависими от внос от други държави. Не трябва да се подценява и ефектът върху околната среда - добивът и потреблението на суровини увеличава потреблението на енергия и емисиите на парникови газове. По-разумното използване на суровини е мярка и срещу промените в климата.

Защо национална стратегия? Настоящата Стратегия за преход към кръгова икономика е изготвена в изпълнение на мярка 589 „Изготвяне на Национална стратегия във връзка с пакета за кръгова икономика от Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017 – 2021 г. Стратегията е съобразена и с пакета от мерки на Европейската комисия, насочени към стимулиране на прехода към кръгова икономика като двигател за глобална конкурентоспособност и устойчив икономически растеж. По този начин настоящият документ се явява част от пакета мерки на правителството на РБългария за преход към кръгова икономика на национално ниво. Стратегията е със срок на изпълнение 2021-2027 г.

Концепция

За кръгова икономика

01

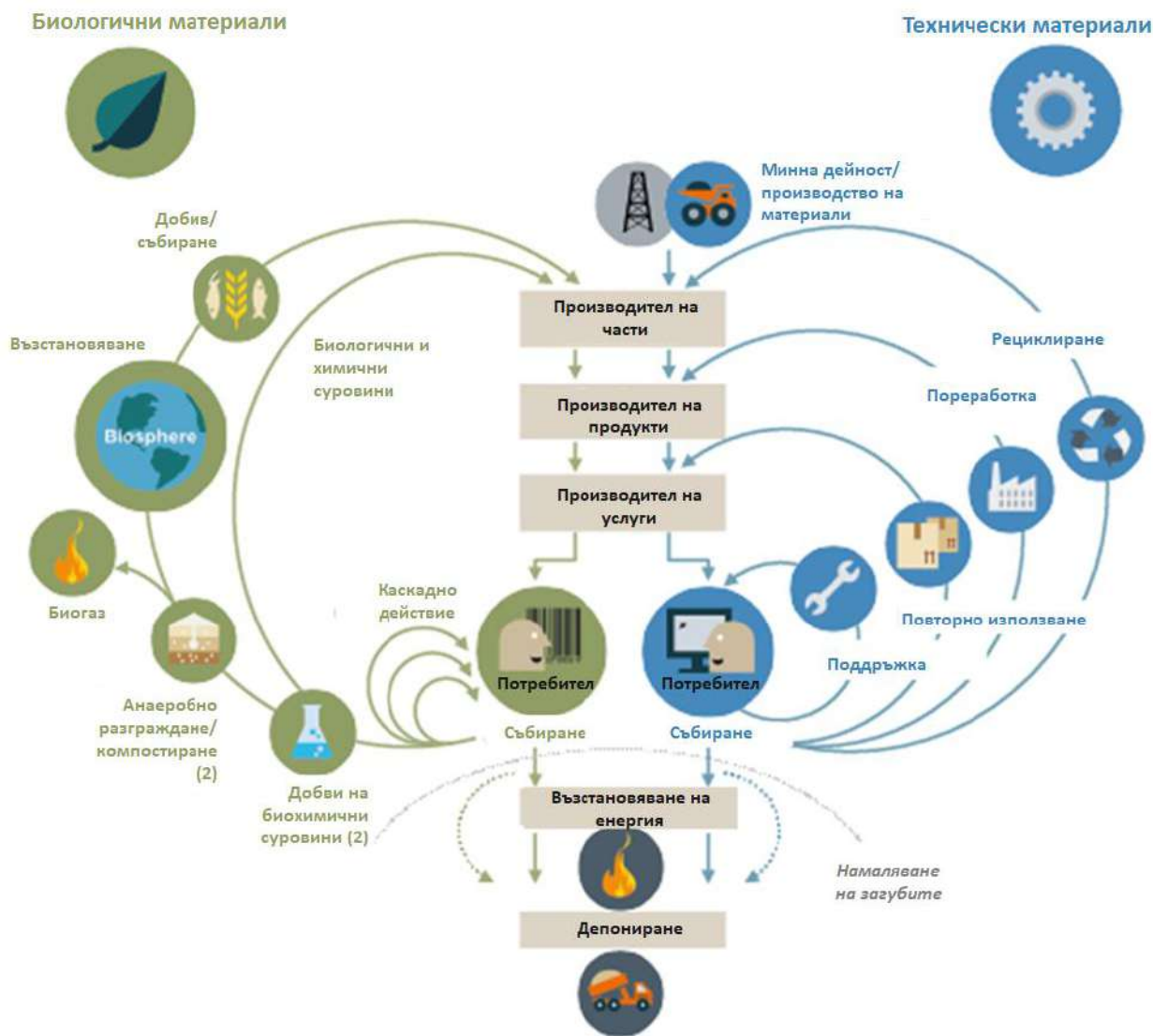
Създаване на стойност

Индустриалната революция създава безпрецедентен растеж и нарастващо потребление на разнообразни стоки и услуги и утвърждава линейния икономически подход на използване на ресурси, производство на стоки, потребление и освобождаване от ненужните и нежелани стоки и материали. Създаването и разрушаването на стойността, присъщо на линейната икономика, води до нарастващо количество отпадъци, които означава ресурсни и финансови загуби, а също и до изчерпване на невъзобновяемите и оскъдни ресурси и до влошаване състоянието на околната страна. Разрушаването на стойността, присъщо на линейната икономика, подсказва и потенциала за алтернативен подход, кръгов и възстановителен.

02

Промяна в икономическия ред

Преминването от линейна икономика към кръгова е съществена промяна в икономическия ред. Тази промяна трябва да обхване целия производствен цикъл - дизайн на продуктите, движението на материалните потоци, създаването на правилни стимули и правни структури за стимулиране на бизнес идеи. Промяната в начина на мислене на потребителите е от съществено значение, за да може тези бизнес идеи да се осъществят. Тази промяна изисква обединяването на усилията на изпълнителна власт, бизнес, финансови и образователни институции. По същество, кръговата икономика представлява системна промяна, която изгражда устойчивост в дългосрочен план, стимулира бизнеса, поражда икономически възможности и създава обществени ползи с неутрален отпечатък върху природата.

Източник: Фондация Ellen MacArthur

03

Ползи от кръговия подход

От икономическа гледна точка ползите от прехода са многобройни – повишаване на ресурсната ефективност, намаляване на материалните разходи, стимулиране на иновациите, прекъсване на връзката между икономическия растеж от потреблението на ресурси, развитие на пазара на труда, намаляване на отпадъците и разходите по тяхното обезвреждане.

Принципи

На кръговата икономика

01

Проектиране и производство на продукти по начин, който не води до отпадъци и замърсяване

Повечето продукти са проектирани така, че излизат от употреба твърде бързо. Малко продукти могат лесно да се използват повторно, подлежат на поправка или висококачествено рециклиране. Все още икономиката ни произвежда продукти само за еднократна употреба. Усилията на страните от Европейския съюз са насочени към промяна на този модел, като се регулира проектирането и производство на продукти по начин, който да увеличи тяхната дълготрайност и направи възможно повторното използване, поправка и рециклиране. Продуктите в кръговата икономика съдържат съществена част рециклирани материали, което от своя страна създава условия за вторично производство и висококачествено рециклиране.

02

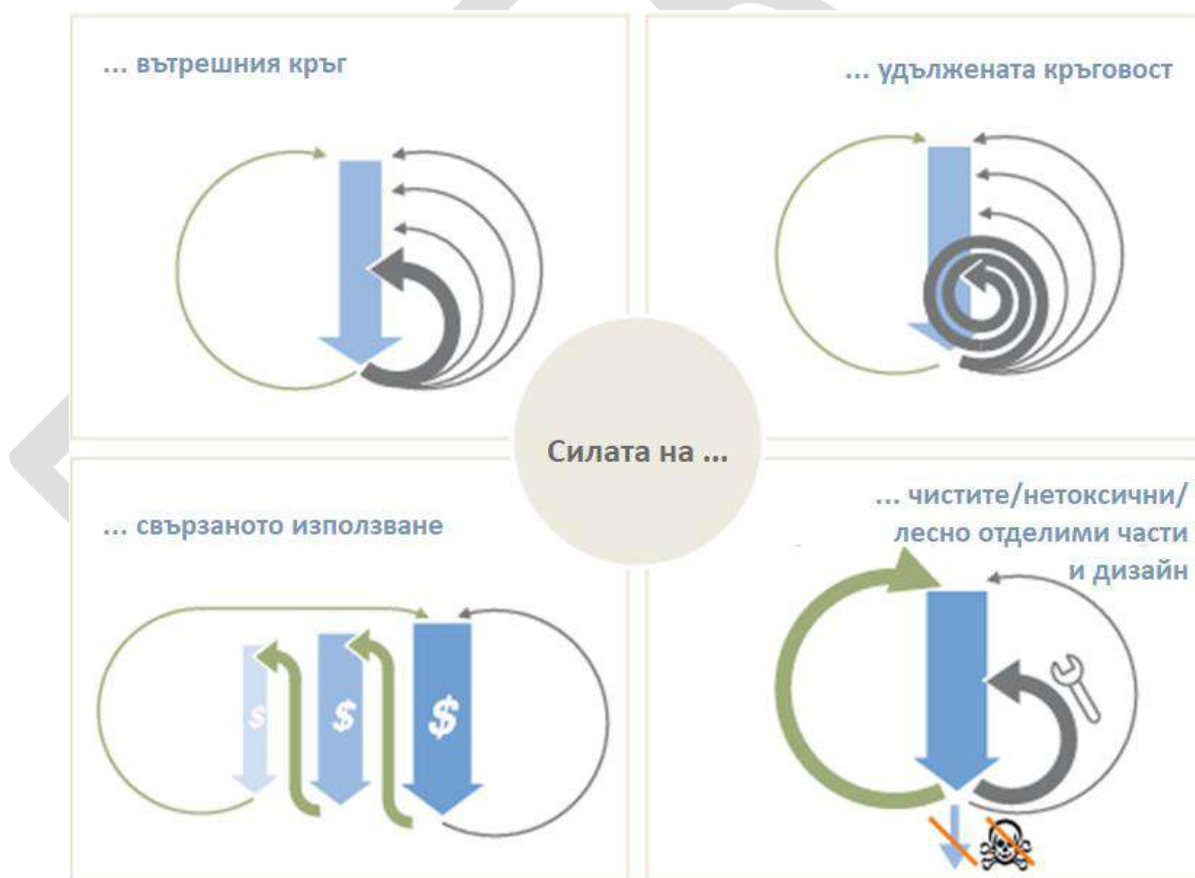
Удължаване на жизнения цикъл на продуктите и материалите

Начинът на проектиране и производство на продукти може да предотврати до 80 % от въздействието им върху околната среда, но има и продукти, които могат да останат в икономиката, вместо да бъдат депонирани. Вместо да стигнат до депа за отпадъци, отпадъците от храни могат да се оползотворят в икономиката като почвоподобрител или като източник на енергия. Текстилът и пластмасата са сред най-подходящите материали за рециклиране и ново производство. Цифровизацията и картографирането на ресурсите ще спомогне на промишлеността да създаде вериги на доставка, преработка и производство на нови продукти.

03

Възстановяване на природните системи

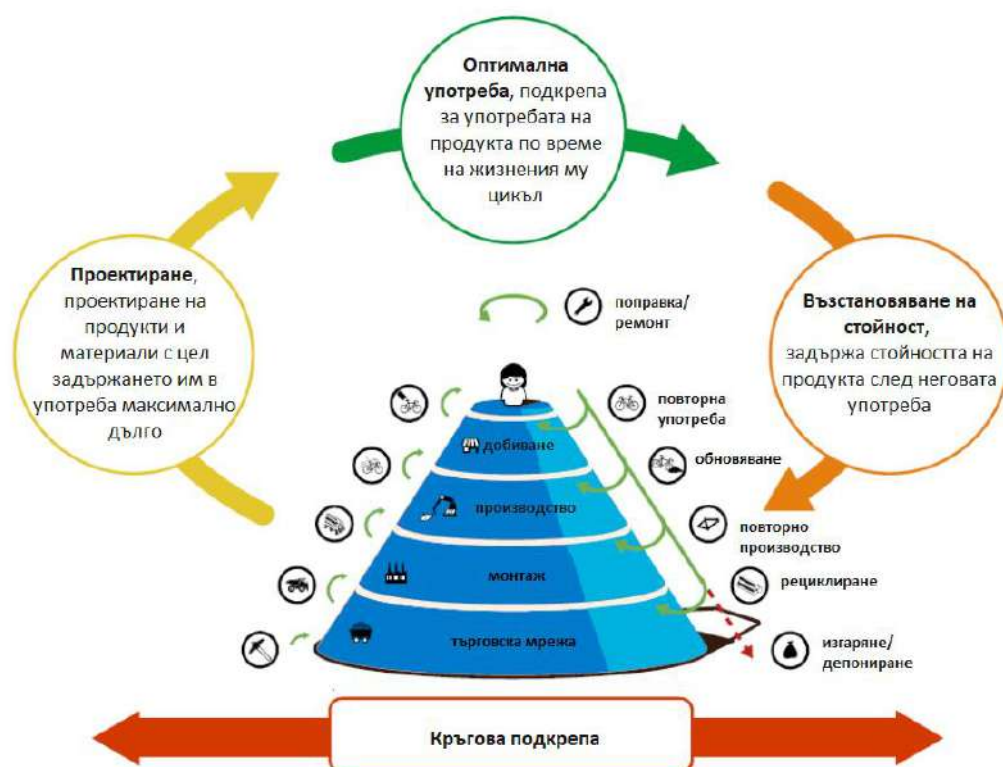
Живеем в безпрецедентно време. Световната икономика е в криза, която изглежда да е най-сериозната след финансовия колапс през 2009 г., а е възможно да се окаже и по-дълбока. В същото време няколко месеца пауза в икономическата дейност позволи на естествената среда да започне да се възстановява, което ясно ни показва какъв натиск ние хората оказваме на природните системи със сегашния линеен модел на „добив – производство – потребление – депониране“. Прилагането на кръгов подход ще позволи възстановяване на природните системи и постигането на хармонична връзка между човек и природа.

Източник: Фондация Ellen MacArthur

Нови бизнес модели

На кръговата икономика

Източник: Ръководство на ЕИБ за кръгова икономика *

Проектиране

Продуктите следва да се проектират по такъв начин, че да позволяват по-дълга употреба, да бъдат лесни за поддръжка, поправка, ремонт, обновяване, преработка или рециклиране. Новият модел на проектиране следва да включва производството на възобновяеми материали, по-малко ресурсоемки или напълно рециклируеми. Научноизследователският сектор има ключова роля в партньорство с бизнеса за разработването на тези нови модели на проектиране.

* Elisa Achterberg, Jeroen Hinfelaar, Nancy Bocken, "The Value Hill Business Model Tool: identifying gaps and opportunities in a circular network" (2016)

02 Оптимална употреба

Моделите за оптимална употреба имат за цел да увеличат стойността и употребата на продукта по време на жизнения му цикъл. Такива модели представляват предоставяне на услуга вместо продажба на продукт, както и поемане на отговорност за продукта през целия му полезен живот, напр. чрез услуги за поддръжка или удължаване на живота на продукта.

03 Възстановяване на стойност

Моделът е насочен към максимално възстановяване и рециклиране на продукти и материали след използването им в нови продукти или полезни ресурси. Целта е намаляване на загубите на материали и запазването на ресурсите за ново производство.

04 Кръгова подкрепа

Моделите за кръгова подкрепа са насочени към координацията на мрежи с кръгова стойност и ресурсни потоци. Те включват разработването или внедряването на стимулиращи технологии, улесняващи останалите бизнес модели. Пример за такива модели е разработването и внедряването на бази данни за материални потоци и други онлайн инструменти и приложения за улесняване на проследяването, маркетинга и търговията с вторични суровини и продукти за повторна употреба, ремонт или рециклиране.

Кръговите бизнес модели са начина, по който икономиката създава и задържа стойност, с цел да подобри ефективността на ресурсите, като допринася за удължаване на полезния живот на продуктите и материалите (например чрез проектиране, преработка и пр.).

Политика на ЕС

В областта на кръговата икономика

01 Европейска зелена сделка

Европейската зелена сделка (2019 г.) акцентира върху предприемане на действия за разрешаване на проблемите, свързани с околната среда и климата, като по този начин се гарантира стабилно бъдеще за следващите поколения. Постигането на неутралитет по отношение на климата към 2050 г. е най-важният приоритет. Чрез преминаване към кръгова икономика, което е един от акцентите в пакта, се цели засилване на конкурентоспособността на икономиката и увеличаването на БВП на общността с 0.5% до 2030 г. През м. април 2020 г. в страната е създаден *Консултативен съвет във връзка с Европейската зелена сделка*. Сред основните роли на Съвета е да консултира и подпомага Министерския съвет във връзка с постигането на баланс и съвместяването на националните приоритети в областта на енергийната сигурност, ускореното икономическо развитие, социалната справедливост и опазването на околната среда.

02 Нов план за действие към кръгова икономика

Като част от Европейската зелена сделка, през м. март 2020 г. ЕК публикува Нов план за действие към кръгова икономика с мерки, които да ускорят прехода към устойчив модел и възстановяването на природните ресурси и по този начин се намали въздействието върху околната среда и обществото. Новият план за действие е насочен към: установяване на рамка за устойчива продуктова политика; ключови вериги за създаване на стойност в областта на продуктите; по-ефективна политика в областта на отпадъците, насочена към тяхното предотвратяване, повторно използване и оползотворяване; създаване на кръгови модели в полза на хората, регионите и градовете.

03 Секторни стратегии

Стратегията за пластмасите в кръговата икономика (2018 г.) дава насоки за използването на пластмаси, за увеличаване на степента на рециклиране и оползотворяване на материалите от пластмаса. До 2030 г. всички опаковки от пластмаси трябва да бъдат годни за рециклиране или повторна употреба. Държавите членки имат и цели да постигнат 25% рециклирано съдържание на пластмаса в PET бутилките до 2025 г., а всички бутилки трябва да са изградени от поне 30% рециклирани материали до 2030 г. Допълнително ще се забранят пластмасови продукти като вилници, ножове, лъжици, чинии и сламки. *Европейската промишлена стратегия* (2020 г.) предвижда реорганизация на промишлеността, при подпомагането на малките и средните предприятия (МСП) за прехода, запазване на устойчивостта и конкурентоспособността на Европа, на база на зеления преход, цифровизацията и налагане на световни стандарти. *От фермата до трапезата* (2020 г.) е стратегия за изграждане на устойчиви хранителни вериги, за да защити природата, да осигури здравословни храни и да подкрепи земеделските стопани, както и да се намали използването на химикали, пестициди и торове при отглеждането на реколти. Сред основните цели на Стратегията е намаляване на загубата и разхищението на храни. Комисията се ангажира до 2030 г. да намали наполовина разхищението на храни на глава от населението на равнище търговия на дребно и потребители.

Предстоящи инициативи на ЕК

Комисията ще предприеме законодателни инициативи за установяване на рамка за устойчива продуктова политика и други ключови действия за създаване на стойност в областта на продуктите.

Рамката за мониторинг на кръговата икономика ще бъде актуализирана през 2021 г. с цел да бъдат отразени новите приоритети в политиките и да бъдат разработени допълнителни показатели относно използването на ресурсите.

Контекст

Национален контекст на кръговата икономика

01 **Нова политика**

България поставя кръговата икономика като дългосрочен приоритет на политиката си за развитие. *Националната програма за развитие: България 2030* извежда като *приоритет „кръговата и нисковъглеродна икономика“*. Настоящата стратегия за преход към кръгова икономика е първата и важна стъпка в тази посока. Общата политика на Европейския съюз относно кръговата икономика е в развитие и страната ни си дава сметка за предизвикателствата, които предстоят, както и за продължителността на една такава трансформация на обществени нагласи, икономически процеси и институционални приоритети. Преходът към кръгова икономика ще осигури на страната икономически растеж и по-добра околна среда. За целта ще бъдат мобилизирани необходимите институционални, финансови и човешки ресурси.

02 **Нова икономика**

Преходът към кръгова икономика изисква създаването на по-устойчиви модели на производство и потребление. С настоящата Стратегия правителството предприема решителни действия в тази насока, като се ангажира да осигури ресурси и средства за изпълнението им. Мерките, заложи в този документ, са насочени да повишават производителността на ресурсите и да осигурят свързаност в икономиката чрез въвеждане на нови бизнес модели. „Отпадъците“ започват да се разглеждат като „ресурс“ за икономиката. Целта е материалите да се задържат максимално дълго в производството и да се рециклира с високо качество, да се произвеждат по-качествени суровини, да се намалява зависимостта на икономиката на страната от вноса на суровини.

03 **Нови потребители**

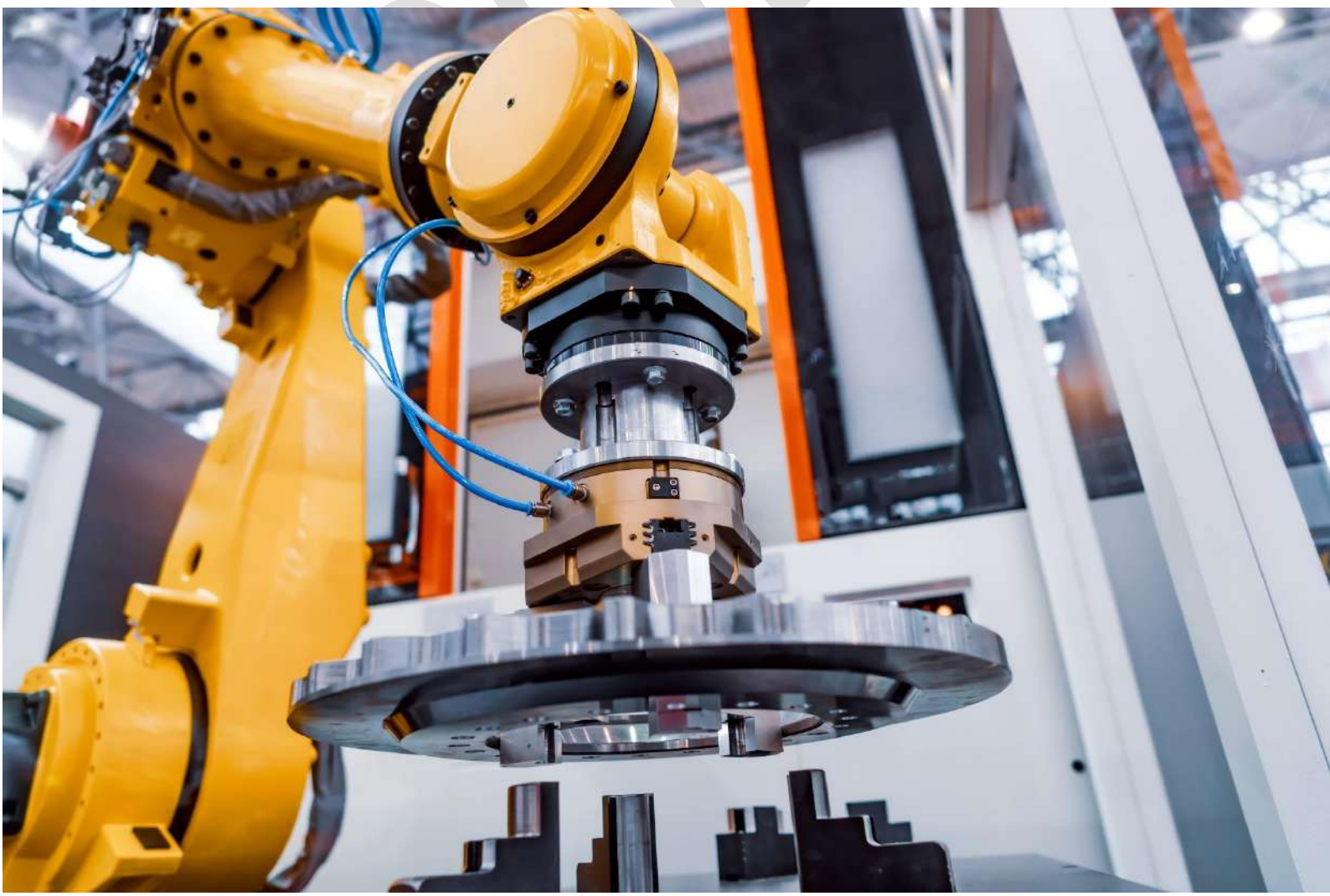
Кръговата икономика има нужда от нова и по-активна роля на потребителите. Потребителската информираност и интерес към кръговата икономика е с решаваща роля за успеха на прехода към кръгова икономика. Необходимо е потребителите да получават възможно най-обективната информация за вземане на решения, включително за социалния и екологичния отпечатък на продуктите. Потребителите играят важна роля и в предотвратяването на отпадъци и в рециклирането. Мерките в Стратегията са насочени към информирано, отговорно и активно общество.

Контекст

Производство

Преходът на производството към кръгова икономика се оценява от комплекс от показатели като ресурсна производителност, използване на рециклирани материали като суровини, размер на инвестиции и добавена стойност в секторите, свързани с кръговата икономика, иновации, екоинновации и резултати от тях и др.

Ресурсната производителност на страната, измерена като отношение на БВП и количеството употребени природни ресурси, е от най-ниските в ЕС. Количеството на употребяваните ресурси зависи от разнородни фактори, като структура на икономиката (сравнително висок дял на минната промишленост у нас), използването на горива за производство на енергия, реализацията на мащабни инфраструктурни проекти след присъединяването на страната към ЕС, а също и от преимущественото използване на първични суровини и ресурси, от използване на остаряло оборудване и технологии.

Показателите за относителен дял на добавената стойност и на брутните инвестиции в материални активи в сектори рециклиране, ремонт и повторна употреба за България са по-високи от средните за ЕС, а за брой заети – равни на средните за ЕС. В страната ни няма патенти, свързани с рециклирането и вторичните суровини.

Развитието на иновациите и в частност на екоиновациите е основна част от концепцията за постигане на Кръгова икономика. По данни на ЕК и Евростат България се нарежда на предпоследно място в ЕС по стойност на индекса на екоиновациите.

Малките и средните предприятия (МСП) са гръбнакът на икономиката. МСП допринасят за 76% от общата заетост и за 65% от добавената стойност в икономиката на България през 2018 г., дял по-голям от средния за ЕС (56%). Конкурентоспособността, иновативността на икономиката на страната и нейният растеж зависят в голяма степен от развитието на МСП и от подкрепата, която получават.

Делът на МСП, които предлагат екологични продукти или услуги, е сред най-ниските в ЕС, поради слабото търсене на екологични продукти, които обикновено са по-скъпи. Популяризиране по-високото качество на продуктите с екомаркировка би стимулирало търсенето и производството им.

Няма практика да се анализират отделни продукти от гледна точка на техния жизнен цикъл и въздействието им върху околната среда в периода, когато приключва използването им (рециклиране, преработка или обезвреждане). МСП не разпознават доброволните инструменти като схемите за екомаркировка, които биха им позволили да го направят.

Слабият интерес към екологичната маркировка и към системата EMAS са свързани с това, че производители не оценяват пълния набор от възможности, които доброволните инструменти предоставят. В рамките на EMAS се разработват добри практики за техники за повишаване на ресурсната ефективност извън областите, за които вече са разработени НДНТ.

Предприятията проявяват голям интерес към индустриалната симбиоза. Затрудненията произтичат от недостатъчната и ненавременната информация за свободните материали, и от необходимостта страничните продукти от едно производство да бъдат вложени в друго при възможно най-ниски транзакционни разходи.

В страната съществува значителен потенциал за добив и рециклиране на много от суровините от критично значение за ЕС. Много отпадъци от добивната и металургичната промишленост са богати на суровини от критично значение и трябва да се помисли за тяхното оползотворяване за нова икономическа дейност, като същевременно се подобри околната среда.

Контекст

Потребление

Едва 40% от потребителите в страната разпознават задължителните маркировки за енергийна ефективност и само 10% - доброволните екологични маркировки. Не се познават правилата за ползването им, сертификационните схеми и възможностите за контрол. Това налага необходимостта от допълнителна информация и обучения за екологичните маркировки и тяхното значение. Обученията трябва да бъдат насочени целево към различните възрастови и социални групи, като се включат както училищата, университетите, така и организациите за защита на потребителите.

Наличието на информационна асиметрия пречи на развитието на пазара на продукти с екологични характеристики в страната. Потребителите проявяват слаб интерес към екологичните продукти, в резултат на което предлагането им е твърде ниско. Ограниченото проникване на пазара на екологични продукти, в съчетание със слабата информираност на българските потребители, открива вратата за появата на нерегламентирани екомаркировки.

Високите нагласи на обществото към необходимостта от опазване на околната среда са предпоставка за развитие на дейности, водещи към кръгова икономика, като закупуване на продукти втора ръка, ремонт, споделяне или наемане на продукти.

Един от начините това да бъде направено е чрез информационни кампании или дейности, фокусирани върху образованието на младите хора, като включване на подходящи теми в учебните програми в училищата. Повишаване на информираността на потребителите за пазара на продукти втора употреба, отдаване под наем/лизинг и ремонт може да бъде постигнато и чрез създаване на електронни платформи.

Потребителите обикновено са готови да ремонтират повредени продукти, но могат лесно да се откажат от тези си намерения, ако ремонтът е свързан с повече усилия в сравнение с подмяната на продукта. Разширяване пазара на услуги за поправка и ремонт чрез стимулиране на фирмите с подобни дейности, както и чрез осигуряване на услуги за поправка и ремонт на ключови места в градовете, в т. нар. центрове за повторна употреба, ще направи този тип услуги достъпни и предпочитани. В същото време, това е възможност да се подобри достъпа до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация за ремонтна дейност на хора от уязвимите групи.

Публичният сектор би могъл да стимулира пазара на екологични продукти в страната чрез прилагането на „зелени“ критерии в обществените поръчки. В същото време относителният дял на „зелените“ обществени поръчки е едва между 5 – 7%. Основните проблеми се свързват със слабата информираност у възложителите, които не са добре запознати с изискванията за екологични стоки, услуги и системи за управление на околната среда. За решаването на проблема могат да се организират обучения на служители на централната и местна власт за включване на „зелени“ критерии по продуктови групи в обществените поръчки, както и създаване на виртуално пространство за обмяна на добри практики.

Проучванията показват, че гражданите имат положителни нагласи към разделното събиране на отпадъци, но с реалните си действия не ги потвърждават. Едва около една четвърт от жителите в общините, обхванати от тези системи, събират разделно отпадъците от опаковки.

В голяма част от случаите гражданите не са информирани за съществуването на площадки за разделно събиране в общината и не предприемат действия да се възползват от тази възможност за изхвърляне на едрогабаритни отпадъци.

Слабата мотивация на гражданите може да бъде коригирана чрез финансови инструменти, ако таксата битов отпадък се обвърже с реалното количество и обем на изхвърления отпадък.

Ефективното разделно събиране може да се постигне и чрез подобряване на инфраструктурата, като се предвиди възможност за разделяне на биологичните отпадъци и се популяризира дейността на площадките за разделно събиране.

Контекст

Управление на отпадъците

През 2018 година в България са образувани 129.7 милиона тона отпадъци, което поставя страната на едно от първите места в Европейския съюз по образувани отпадъци на глава от населението и единица БВП.

Въпреки сравнително добре развитата рециклираща промишленост, страната отбелязва ниски нива на рециклиране на битови отпадъци (31.5%) в сравнение със средните за ЕС (47.4%) за 2018 г. А ако се разглежда общото равнище на рециклиране, с изключение на отпадъците от добивната промишленост и от строителството, то през 2016 г. в България това равнище е 27%, докато средното за ЕС е 57%. Притеснителен факт е, че в 202 общини в страната разделно събраните и предадени за рециклиране битови отпадъци са по-малко от 5%, по данни на НСИ.

Същевременно, Рамковата директива за отпадъци от 2018 г. поставя нови и по-високи цели за повторна употреба и рециклиране на битови отпадъци и отпадъци от опаковки, които следва да се постигнат поетапно до 2035 г., както и цел за ограничаване депонирането на битови отпадъци до 10% от общо образуваните. Наличната и изграждаща се инфраструктура за третиране на битови отпадъци не биха могли да обезпечат постигането на тези цели за подготовка за повторна употреба и отклоняване на битови отпадъци от депониране. Привличането на частния сектор в дейностите по управление на битовите отпадъци се явява необходимост за постигането на тези високи цели в дългосрочен план.

Предстои сериозно предизвикателство пред местните власти – въвеждане на задължително разделно събиране на биоотпадъци от домакинствата през 2023 г.

Необходими са координирани действия между общините, бизнеса, системите за разширена отговорност на производителите и гражданите за изграждане на удобни и икономически ефективни системи за разделно събиране на отпадъци от домакинства и значително повишаване на ангажираността и участието на последните в тези системи.

Постигането на по-ефективно използване на ресурсите, намаляването на количествата образувани отпадъци при различните производствени процеси и постигането на по-високи нива за рециклиране и оползотворяване изисква значителни инвестиции и усилия от страна на българските компании.

Контекст

Приоритетни области

01 Пластмаси

Производството на пластмаси в първична форма в България през 2019 г. е възлизло на 175 хил. тона, докато производството на пластмасови изделия е значително по-голямо и надхвърля 500 хил. тона. Значителното производство на пластмасови продукти и изделия в страната предоставя възможност за влагане на рециклирани пластмаси.

Страната има дългогодишни традиции и опит в рециклирането на пластмасови отпадъци. През последните години бяха направени значителни инвестиции в сектора, в резултат на което които капацитетът за рециклиране нарасна съществено, и по оценки надвишава 300 000 тона. Това дава възможност за рециклиране на цялото количество събрани пластмасови отпадъци в страната и същевременно осигурява възможностите за преработка на основните категории материали – LDPE, HDPE, PET, PE.

Независимо от постигнатите резултати са необходими допълнителни усилия за намаляване на количествата образувани пластмасови отпадъци, като приоритет трябва да бъдат пластмасите за еднократна употреба, подобряване на разделното събиране в домакинствата, намаляване на нежеланите примеси в произвежданите и предлагани на пазара пластмасови изделия и опаковки, които затрудняват последващото им рециклиране.

02 Отпадъци от строителство и разрушаване

Понастоящем изискванията на Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, която определя процента на рециклирани строителни материали, които следва да се влагат в определени строителни дейности се изпълнява частично. Инфраструктурата за рециклиране на отпадъци от строителство и разрушаване е недостатъчно изградена. Нерегламентираното депониране на този вид отпадъци продължава да бъде практика в страната. Необходимо е строителният сектор да поеме водеща роля при предотвратяването и повторната употреба на строителни отпадъци в партньорство с местните власти. Публичните институции също следва да играят много по-сериозна роля като използват обществените поръчки за проектиране на строителни обекти със залагането на рециклирани строителни материали. Липсата на платформа за обмен на информация и добри практики не позволява да се направи връзка между източниците на образуване на различни по вид отпадъци от строителство и разрушаване, наличието на различни по вид рециклирани строителни материали на регионалните съоръжения за рециклиране и строителния сектор в страната.

03 Хранителни отпадъци

Общите количества на образувани хранителни отпадъци в страната е значително – около 500 хил.тона – като подобрене в производствените процеси и общото им управление може да доведе до повишена ресурсна ефективност и значително намаляване на въглеродните емисии. Страната е в процес на изготвяне на Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни, която ще обхване всички етапи на хранителната верига: първично производство, преработка и производство, търговия на дребно и дистрибуция по друг начин, ресторанти и кетъринг услуги, домакинства. По отношение на хранителните отпадъци от домакинства, много малка част от тях понастоящем се отклоняват от депониране. Въвеждане на задължително разделно събиране на био-отпадъци от домакинствата, едновременно с доизграждане на общинските системи за третиране на био-отпадъци, ще позволи оползотворяването на около 200 хил.тона хранителни отпадъци на година.

Биомаса и продукти на биологична основа

Произведена енергия от биомаса надхвърля 1 млн. тне, което представлява над 10% от общото потребление на енергия в страната. В България домакинствата потребяват 70% от енергията, произведена от биомаса. Макар потенциалът за използване на отпадна дървесина за производство на енергия да позволява още по-висок дял на биомасата в енергийния баланс на страната, приоритет следва да бъде нейната преработка, а не енергийно оползотворяване. В същото време има много голям неизползван потенциал в оползотворяването на твърди селскостопански отпадъци от стъбла от царевица за зърно, слънчоглед и други. Количествата твърди селскостопански отпадъци в страната се изчисляват на над 2 млн. тона годишно. Сегашната практика за неоползотворяване на голяма част от тези селскостопански отпадъци представлява загуба на ресурс за преработка и производство. Липсата на платформа за обмен на информация и добри практики не позволява да се направи връзка между източниците на образуване на биомаса в страната и производители и преработватели, които биха искали да оползотворят наличната биомаса в производството на различни продукти.

Основни суровини

Минно-добивната и преработвателната промишленост и металургията в България са много-добре развити и предоставят основен принос за националната икономика. Някои от суровините от критично значение за ЕС присъстват на територията на страната като основни полезни изкопаеми, а други компоненти се намират като изоморфни примеси в минералите на други минерали. Проучване на потенциала за добив на суровини от критично значение при експлоатацията на съществуващи находища и при бъдещи проучвателни дейности може да доведе до значителни икономически ползи.

Участници

Роля на публичния сектор, бизнеса и потребителите

Преходът към кръговата икономика е свързан с промяна на съществуващия линеен икономически модел и изисква участието на всички засегнати страни – потребители, бизнес и държава. Всеки един трябва да осъзнае необходимостта от спешни действия в посока промяна на статуквото и създаване на една устойчива и екологосъобразна икономика.

Обществото трябва да започне да консумира по един по-устойчив начин като отчита влиянието на използваните стоки и услуги върху природата. Без активното участие на домакинствата в системите за разделно събиране на отпадъци, усилията за постигане на висококачествено рециклиране и връщане на вторични материали за производство не биха дали резултат. От основна важност са усилията, които следва да се насочат към повишаване на осведомеността на обществото за неговата роля в прехода към кръгова икономика. В тази насока са насочени и мерките, заложи в Стратегията.

Бизнесът следва да бъде двигател на прехода към кръгова икономика, чрез разработване и прилагане на ресурсно ефективни решения, които да го направят по конкурентоспособен, но същевременно да намалят отпечатъка от дейността му върху околната среда и климата. Освен в оптимизацията на производствените процеси и суровините от критична важност за ЕС, Стратегията предвижда бизнесът да има водеща роля в рециклирането на отпадъци, както и оползотворяването на отпадъците от строителство и разрушаване и твърди селскостопански отпадъци.

Правителството разработва и провежда държавната политика в областта на кръговата икономика. Настоящата Стратегия се явява съществена част от тази политика. Освен това, то следва да създаде необходимите законови рамки, стимули и мотивация у бизнеса и обществото за промяна на моделите на поведение към устойчивост.

Местните власти следва да имат много по-активна роля в усилията за насърчаване на кръговостта в икономиката. Като основен възложител на обществените поръчки, те могат да залагат изисквания за екологични стоки, услуги и системи за управление на околната среда. Законови инструменти като отчисленията за насърчаване на рециклиране и оползотворяване на отпадъците следва да се използват по предназначение. Общинските програми за управление на отпадъците за следващия програмен период следва да дадат ясен приоритет на предотвратяването, повторната употреба и рециклирането на битови отпадъци.

Единствено координираните усилия на всички страни ще доведат до постигането на желаните и необходими резултати, които да гарантират запазването на възможностите за развитие както на настоящето, така и на бъдещите поколения.

Цялостен подход

Връзка с други стратегически документи

Връзки с други стратегически документи

Настоящата стратегия ще подпомогне изпълнението на Приоритет 4: Кръгова и нисковъглеродна икономика на Национална програма за развитие: България 2030, която си поставя за цел да трансформира линейната икономика на страната в кръгова. Българската икономика е с най-висока ресурсна интензивност в рамките на Европейския съюз и е на едно от първите места по образувани отпадъци на глава от населението и единица БВП (16.85 тона на жител). Прекъсване на връзката между икономически растеж и образуване на отпадъци е целта на политиката на страната и на настоящата Стратегия.

Междусекторна стратегия

Поради естеството си, Стратегията се явява междусекторна стратегия. Тя стъпва върху и надгражда мерките заложи в проектите на нови секторни стратегии и програми, основни сред които са в областта на икономиката, опазване на околната среда и регионалното развитие. Веригите на доставки в кръгова икономика свързват различни сектори. Настоящата междусекторна стратегия и план за действие отчита факта, че ресурсите могат да се смесват и да се движат между секторите, което представлява голям потенциал за ускоряване на прехода към по-голяма кръговост на икономиката.

Свързаност

С изпълнението на Стратегията за преход към кръгова икономика ще се постигне свързаност между всички вериги и участници в процеса на трансформация. Научно-изследователските центрове ще създадат технологии за бизнеса да повиши ресурсната си ефективност. Институциите ще участват в доброволни споразумения с бизнеса за по-добро управление на различни видове отпадъци. Отпадъците от селското стопанство ще се ползват като ресурс от преработвателната промишленост. Държавата непрестанно ще информира населението, за да се променят постепенно моделите на потребление – от „потребител“ към „ползвател“ и от „собственик“ към „споделящ“.

01

Национална стратегия за малките и средни предприятия 2021-2027 г.

Националната стратегия за МСП извежда шест приоритета, един от които е „Околна среда“. Мерките по този приоритет включват: подкрепа за подобряване на енергийната и ресурсна ефективност на МСП и повишено използване на възобновяеми енергийни източници; сертифициране на МСП за управление на околната среда; повишаване на капацитета на МСП по отношение на прехода към кръгова икономика; и насърчаване на екологични продукти чрез екомаркировка на ЕС. По отношение на мярката свързана с кръгова икономика, целта на Стратегията за МСП е по-добро включване на МСП в кръговата икономика, по-добри практики за рециклиране в най-големите МСП, образуващи отпадъци; по-ефективни схеми за разширена отговорност на производителите, обхващащи повече потоци отпадъци, по-широко използване на вторични материали от българските МСП, включително чрез индустриална симбиоза.

02

Програма за иновации и конкурентоспособност 2021-2027 г.

Програмата е разработена в отговор на Европейската зелена сделка. Сред трите основни приоритета на Програмата е „Кръгова икономика“. Мерките, които ще се подкрепят по този приоритет включват: инвестиции в използването на алтернативни суровини, използването на рециклирани материали като суровини и повторната употреба на материали; подобряване управлението на отпадъците в предприятията, в т.ч. въвеждане на безотпадни технологии; производството на „зелени продукти“, в т.ч. екодизайн; пренасочването на производствата от продукти за еднократна към продукти за многократна употреба и модернизиране на продуктите за удължаване на живота им; по-устойчиви производствени процеси с минимална употреба на химикали и вредни субстанции; създаване на партньорства между предприятия за постигане на промишлена симбиоза – споделяне на ресурси, услуги, вторични продукти, създаване на връзка между производства, при която отпадъците от едно представляват суровина за друго; браншови платформи за обмяна на добри практики.

03

Национален план за управление на отпадъците, 2021-2028 г.

Националният план залага следните принципи за управление на отпадъците в периода до 2028 г.: отпадъците като жизненоважен ресурс и потребност за държавата - приоритет на държавната политика и на политиката на местно самоуправление; прилагане на научно-техническите постижения при управление на отпадъците; прилагане на икономически регулатори за постигане на устойчиво управление на отпадъците и използване на рециклираните материали/продукти, получени в резултат на третирането на отпадъците; предотвратяване или намаляване на вредното въздействие на отпадъците, в контекста на изменението на климата; предотвратяване или намаляване на образуването на отпадъците при източника на генериране, с цел опазване на околната среда и на природните ресурси; осигуряване на условия за оптимизиране на дейностите на рециклиращата индустрия в страната и запазване на възстановените ресурси в европейската общност; и оценяване на възможностите за получаване на материални и енергийни ресурси от отпадъци и осигуряване на устойчивото им използване.

Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.

04

Една от специфичните цели на Програмата е „насърчаване на прехода към кръгова икономика“. За постигане на целта, Програмата предвижда подкрепата на мерки, свързани с предотвратяване образуването на битови отпадъци, изграждането на центрове за подготовка за повторна употреба и поправка, рециклиране на отпадъците, развитие на системата за разделно събиране на отпадъци и повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, относно кръговата икономика и мониторинга на отпадъците. Ще бъдат подкрепени и мерки за развитие на инфраструктурата, свързана с управлението на битовите отпадъци на регионално ниво за постигане на целите за 2030 г. за рециклиране и депониране на отпадъците.

Визия

Преходът към кръгова икономика ще осигури на България икономически растеж, чиста околна среда, социално благоденствие и общество с високо екологично съзнание, което мисли за бъдещите поколения. Политиката на страната за преход към кръгова икономика ще бъде осъществена чрез зелена и конкурентноспособна икономика, по-малко отпадъци и повече ресурси и икономика, в полза на потребителите.

В резултат от трансформацията на икономиката, ще бъде повишена ресурсната ефективност и ще се увеличи добавената стойност на промишленото производство. Потреблението на някои продукти ще се замени с услуги, а други ще станат годни за по-дълга употреба.

Отделните производства ще бъдат свързани, така че да съществуват в симбиоза. Страната ще допринесе за осигуряването на критични суровини в Европейския съюз. Ще бъдат намалени количествата депонирани отпадъци до минимум, а останалите ще бъдат върнати обратно в производствения цикъл или ще бъдат рециклирани.

Всичко това ще бъде постигнато като обществото обедини сили, а държавата осигури необходимите условия и ресурси.

Кръговата икономика е основен и дългосрочен приоритет на политиката на страната за развитие, за което ще бъдат мобилизирани необходимите човешки, материални и финансови ресурси.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ:

- 01** Зелена и конкурентоспособна икономика
- 02** По-малко отпадъци, повече ресурси
- 03** Икономика в полза на потребителите

Стратегическа Цел 01

Зелена и конкурентоспособна икономика

Зелена и конкурентоспособна икономика

Използвайки по-ефективно природните ресурси, обществото може да живее по-здравословно, да спестява пари, да създава работни места, да стимулира икономиката и да спазва планетарните граници.

Ключов фактор за конкурентоспособността на икономиката в един нов кръгов модел на производство и потребление са ресурсната ефективност и разумното използване на природни ресурси. Общоприето е, че преходът към икономики с по-ефективно използване на ресурсите ще изисква засилено използване на икономически инструменти за постигане на политическите цели с най-ниски разходи.

Бизнесът играе главна роля в прехода към икономика с по-ефективно използване на ресурсите, като адаптира своите бизнес модели и вериги за създаване на стойност, но темпът и мащабът на тези промени ще зависят от степента, в която може да бъде създадена благоприятна политическа рамка. Преходът към кръгова икономика може да бъде постигнат чрез различни инструменти на политиката.

Ефективността на ресурсите има икономически смисъл. Използвайки по-малко ресурси, по по-ефективен начин, България може да запази конкурентно предимство, да създаде зелен растеж, устойчиви работни места и да защити по-добре околната среда.

Зелената икономика е свързана с управление на ограничените ресурси на околната среда. Затова страната си поставя за цел да намали потреблението на ресурси, да насърчи въвеждането на кръгови бизнес модели, да осигури условия за свързаност между предприятията в икономиката и да заложи на извличането на критични суровини.

Зелена и конкурентоспособна икономика

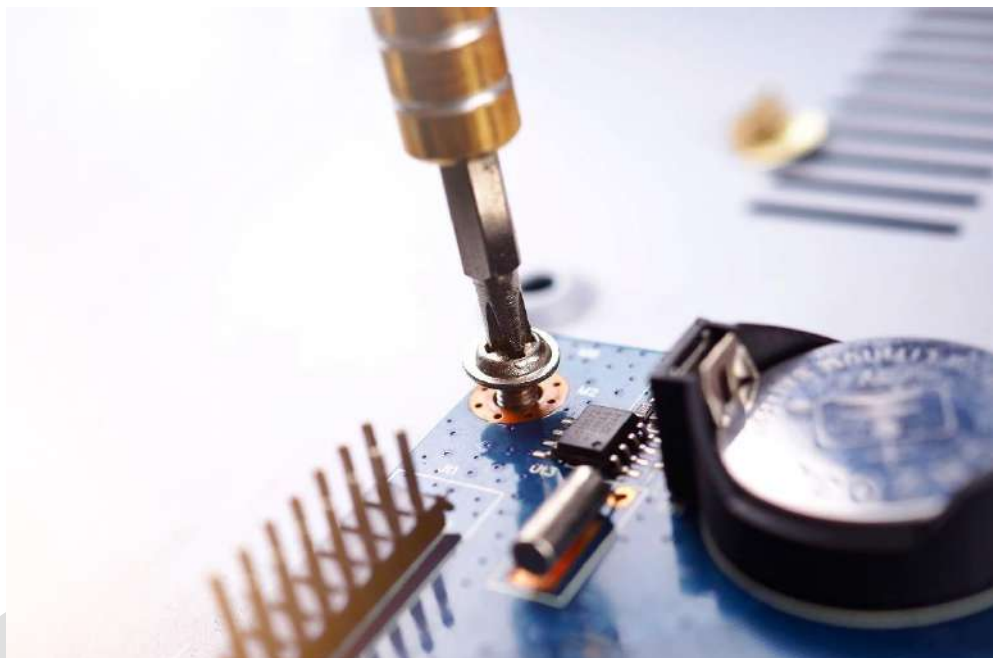
Специфична цел 1

✓ По-висока производителност на ресурсите

Нови бизнес модели

Свързаност в икономиката

България допринася за доставките на критични суровини

След приемането на пакета за кръгова икономика от Европейската Комисия се наблюдава повишен интерес от страна на корпорациите да приемат ефективно използване на ресурсите, еко-иновации и стратегии и практики за кръгови модели на бизнес.

Комисията отбелязва, че МСП изпитват повече трудности при приемането на такива стратегии и практики, поради по-ограничения им организационен, технологичен и финансов капацитет и по-трудния достъп до финансиране на кръгови решения. В тази връзка по-голямата част от предвидени действия в подкрепа на специфичната цел са насочени към малките и средни предприятия.

Затова се залага на стимули за ефективното използване на природните ресурси и повишаването на производителността им в промишлеността, като се поставя приоритет върху ключовите вериги за стойност в производството на електроника и ИКТ, храни, текстил, акумулатори и автомобилни части и в строителството.

Предприемането на действия за оптимизация и ускоряване на процеса по издаване на разрешения за производствена дейност и завишаване на контрола върху спазването на изискванията на екологичното законодателство се очаква да подпомогнат прехода към кръгова икономика.

И за да се затвори кръга от мерки, ще се вложат усилия в информирането на предприятията и земеделските производители за възможностите за намаляване на количествата ресурси, които използват.

- **По-висока производителност на ресурсите**

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Българските МСП поставят на първо място субсидиите като най-добрата форма на помощ за подобряване на ресурсната ефективност и на второ - консултации по технически и финансови въпроси за преход към кръгова икономика. Затова се предлага **Създаване на център в подкрепа на бизнеса за преход към кръгова икономика**. Дейността на центъра е препоръчително да се основава на база данни от систематизирани знания по темата, в т.ч. по вид на дейността, вид на ресурса, размер на разходите, вид технология и вид финансиране и да предоставя технически и финансови консултации, а също информация за екомаркировките и за EMAS, за процедурите по прилагане на екологичното законодателство и др.

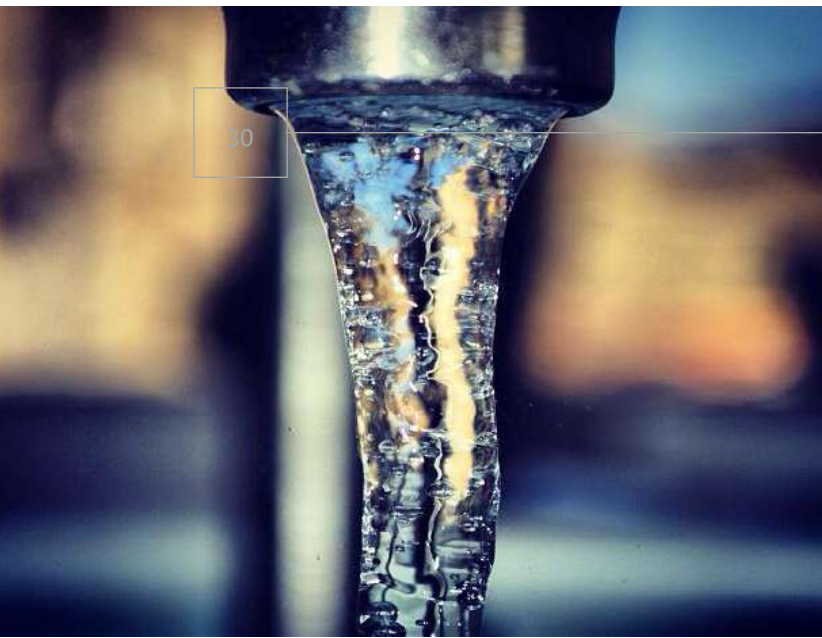
За подготовка на технически проект за подобряване на ресурсната ефективност е необходим по-дълъг период от време от заложените минимални срокове в Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове и в тази връзка се предлага **удължаване срока за кандидатстване за проекти, предвиждащи внедряването на нови технологии за повишена ресурсна ефективност**.

Процесът на издаване на разрешения за производствена дейност се определя като дълъг от фирмите, предвид сложните административни и правни процедури при прилагане на екологичното законодателство, и забавя стартирането на производствена дейност. **Анализ на законодателството по издаване на разрешения за производство** за оптимизация и ускоряване на процеса е мярка, която би подпомогнала прехода към кръгова икономика.

Анализ на комплексните разрешителни за уеднаквяване на подхода към сходни отпадъци от производства и евентуалното им последващо използване като ресурси в други производства и подобряване на капацитета за контрол за последващо спазване на изискванията е мярка в посока на подобряване на прилагането на екологичното законодателство. НДНТ ще бъдат преразгледани по отношение на по-ефективното използване на ресурсите и оползотворяване на отпадъците.

Финансиране на МСП за въвеждане на ресурсно ефективни технологии от преработвателната промишленост, с приоритет хранително-вкусова, текстилна, производство на пластмаси и пластмасови изделия, акумулатори и батерии ще окаже пряк ефект върху повишаване производителността на ресурсите. Подпомагането на предприятията, чрез субсидиране на инвестиционните разходи, може да включва и разходи за популяризиране на екологичните продукти или услуги.

Няколко мерки се залагат за насърчаване на повторното използване на води:

Подпомагане на МСП за извършването на анализ на точките на интензивно ползване на вода в производствения процес и демонстриране на икономическата полза от повторно използване на вода - за предприемане на проактивни мерки за пестене на вода, които са с по-висок риск и са по-скъпи, са необходими инструменти за анализ и подпомагане на решенията на фирмите, така че да се насочат към най-критичните области за намеса. Анализът обхваща МСП от различни отрасли и популяризиране на резултатите и технологичните решения.

Подобряване на информираността на МСП за наличните технологии за затваряне на цикъла на употреба на водата.

Анализ на възможностите за прилагане на ценови стимули за повторна употреба на вода в предприятията - Предприятията трябва да направят инвестиции, за да могат повторно да употребяват вода. Предприятията е по-вероятно да правят инвестиции в повторна употреба на вода, ако цената на водата, която получават, зависи от използваните количества и др.

Анализ на ефекта от повторното използване на води върху различни земеделски култури и, ако анализът аргументира въвеждане на допълнителни критерии във връзка с повторното използване на води за напояване, **Изменение на Наредбата за качеството на водите за напояване на земеделските култури** - за да се регулира повторното използване на вода за поливни цели в земеделието;

Подобряване на информираността на земеделските производители за ползите и начините за намаляване на използваните количества вода чрез телевизионни и радио информационни предавания.

Зелена и конкурентоспособна икономика

Специфична цел 2

По-висока
производителност на
ресурсите

Нови бизнес модели

Свързаност в
икономиката

България допринася за
доставките на критични
суровини

Кръговите бизнес модели служат за намаляването на добива и по-слабото използване на природни ресурси. В резултат образуването на производствени и битови отпадъци също спада. Те представляват ключовите дейности, необходими за прехода към по-ефективно използване на ресурсите и кръгова икономика.

Кръговите бизнес модели използват вече съществуващи материали и продукти като ресурси и следователно техният отпечатък върху околната среда е значително по-малък от този за традиционните бизнес модели.

Наличието на подходящите технологии, предпочитанията на потребителите или възможностите за разширяване на пазара са ключовите фактори, които ще доведе до засилено приемане на кръгови бизнес модели. Държавната политика също има своята роля в този процес.

Политиката следва да се фокусира върху премахването на бариерите пред приемането на кръгови бизнес модели. Те обикновено се отнасят до непълното оценяване на природните ресурси, което е резултат от недооценени външни ефекти, високи транзакционни разходи, които възпрепятстват сътрудничеството във и между веригите за създаване на стойност. Друга пречка се явяват пристрастията към статуквото, които често са присъщи на инвестициите и поведението на потребителите.

В тази връзка стратегията се насочва към оценката и въвеждането на стимули за по-ефективното използване на природни ресурси, подкрепа на предприятията във финансиране на разходите за преминаване към новите модели и екодизайн на продуктите, както и анализ на възможностите за повишаване на изискванията за задължително съдържание на рециклирани материали в определени продуктови групи.

 Нови бизнес модели

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Кръговите бизнес модели са начина, по който предприятията създават и задържат стойност с цел повишаване ефективността на ресурсите и удължаване на полезния живот на продуктите и материалите. На етапа на проектиране на продуктите следва да осигури използването на нови материали, на възобновяема основа и/или по-малко ресурсоемки или напълно рециклируеми за максимално възстановяване на материалите след излизане на продукта от употреба. В тази връзка **финансиране на МСП от преработвателната промишленост за въвеждането на екодизайн, приоритетно в ключовите вериги за създаване на стойност – електроника, ИКТ, текстил и пластмаси, както и за въвеждането на модели, които позволяват ползване на услуги вместо продукти** е мярката с най-голям пряк ефект в посока на въвеждане на нови бизнес модели. Оптималната употреба или предоставянето на услуги вместо продажба на продукт цели да увеличи стойността от употребата на продукта по време на жизнения му цикъл

Предвид иновативността на търсените решения се очаква не повече от 1500 МСП да подготвят своевременно качествени проекти за кандидатстване, затова се предлага **Създаване на механизъм за последващо финансиране на проектни предложения за екодизайн, след изчерпване на финансовия ресурс по ПКИП, чрез финансов инструмент.**

Изготвянето на качествени проекти за екопроектиране може да бъде подпомогнато от **Провеждане на информационни обучителни кампании за бизнеса**, чрез които да бъдат разяснени предимствата на екомаркировката и потенциалът ѝ да влияе положително върху пазарния дял на производителите и достъпа до пазари.

МСП изпитват недостиг на кадри с познания и умения за прилагането на „зелени“ доброволни инструменти. Установена е необходимост от специализирано обучение за „зелено“ управление и за нормативните изисквания при осъществяване на „зелен“ бизнес. **Изготвяне на програми за специализирано обучение за „зелено“ управление и „зелен“ бизнес в професионалните училища или като допълнителна квалификация в центрове за професионално обучение** цели да отговори на тази потребност на МСП.

По отношение на максималното възстановяване на стойност и рециклиране на продукти и материали след използването им в нови продукти или полезни ресурси най-голям потенциал се определя използването на строителните отпадъци.

Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали поставя количествени цели за влагане на рециклирани строителни материали в строителна дейност, които могат да бъдат повишени. Затова се предлага изготвянето на **анализ на възможностите за повишаване на изискванията за задължително съдържание на рециклирани материали в определени продуктови групи и начини за засилване на контрола в строителството**. При възлагането на зелени поръчки се залага процент за рециклирани материали, но впоследствие не се упражнява контрол върху спазване на изискването.

Изменения в секторното законодателство с цел прилагане на препоръките от Анализа по предходната дейност. Изменения в секторното законодателство в посока дигитализация на техническите паспорти на сградите, в които да се включва и информация за вложените материали и срока на годност и др. Производителите на строителни материали могат да отдават под наем строителните материали с ангажимент да го подменят и рециклират, който процес да се подпомага от държавата.

Зелена и конкурентоспособна икономика

Специфична цел 3

По-висока производителност на ресурсите

Нови бизнес модели

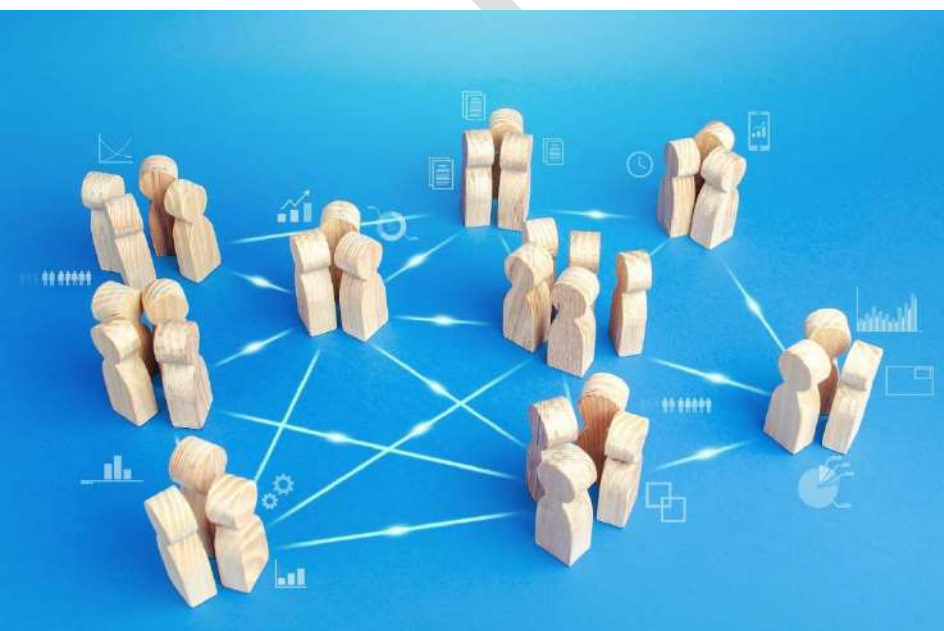
Свързаност в икономиката

България допринася за доставките на критични суровини

Преходът на тежката индустрия и производството към кръгова икономика може да бъде предизвикателна задача. Създаването на партньорства, съвместната работа и обмен на материали между предприятията могат да увеличат устойчивостта и икономическите печалби, като същевременно намалят въздействието върху околната среда и разходите.

За постигането на свързаност в икономиката ще бъдат създадени и популяризирани платформи за пазар на ресурси. Споделянето на ефекта от вече внедрени технологии ще даде увереност на предприятията от преработващата промишленост, че стъпките към кръгова икономика имат икономически полза. Ще се осигурят условия за пазар за материалите, на който доставчиците и потребителите на материалите за последващо производство да осъществяват контакт, чрез технологии за онлайн информация и комуникация. Ще се предоставят площите в индустриалните зони и паркове с приоритет на групи от предприятия, които участват в индустриална симбиоза.

Ще се стимулира оползотворяването от биомасата от селското стопанство в икономиката. Бизнесът ще намери съответните технологични решения, но държавата ще подкрепи такава свързаност, като осигурява информация и подпомага процесите. По този начин рециклиращата индустрия ще има възможност да оцени възможностите и рисковете от инвестиции.

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

С изпълнението на Стратегията за преход към кръгова икономика се търси свързаност между всички вериги и участници в процеса на преход: Научно-изследователските центрове да създават технологии за ресурсната си ефективност за бизнеса, институциите да инициират доброволни споразумения с бизнеса за по-добро управление на различни видове отпадъци, отпадъците от едно производство да се ползват като ресурс от друго (индустриална симбиоза).

Приоритет „Чисти технологии и кръгова икономика“ от Иновационна стратегия за интелигентна специализация на Република България 2021–2027, насърчава разработването и внедряването на иновации, свързани с кръгова икономика, а именно рециклиращи, енергийно и ресурсноефективни технологии. Разглежданите мерки тук фокусират вниманието върху държавната подкрепа в подпомагането и широкото предоставяне на информация по отношение на индустриалната симбиоза и ресурсната ефективност.

За МСП представляват интерес внедрени и доказали се технологии за ресурсна ефективност. Създаването и поддържането на **Платформа за резултатите от внедрени технологии за ресурсна ефективност, екологични продукти, индустриална симбиоза** с предоставяне информация от ефекта от вече внедрени технологии от страна на производители и от клиенти ще позволи бързото прилагане на полезния опит и разширяване на пазарите на новите технологии и продукти.

Институциите и администрациите могат да подпомогнат прехода към кръгова икономика с **насърчаване на прилагането на екологични критерии, където е възможно, в документациите за обществени поръчки за възлагане на дейности по проектите, за които е подходящо, финансирани от програми**. В същата насока ще допринесе и мярката **Поставяне на условие за задължителна дейност по внедряване на ISO 14001 или EMAS в допълнение към основните дейности за стимулиране на екодизайн и повишаване на ресурсната ефективност** в проектните предложения, финансирани с БФП.

Производителите проявяват голям интерес както да се освободят от материали, от които нямат непосредствена необходимост за производството, така и да получат такива, от които се нуждаят. Създаването и поддържането на **Платформа за материали за индустриална симбиоза** цели да създаде пазар за материали, свързан със система за докладване и сертифициране, вкл и към ИАОС.

Намаляването на транзакционни разходи по индустриалната симбиоза може да се постигне в резултат от **Приемане на решение за приоритетно предоставяне на площите в индустриалните зони и паркове на групи от предприятия, които участват в индустриална симбиоза**, което да бъде предшествано от **Анализ на възможностите за индустриална симбиоза и определяне на ключови производствени сектори**.

В посока насърчаване индустриалната симбиоза се предлага **Структуриране на финансов инструмент за индустриална симбиоза за големи преработвателни предприятия в секторите, идентифицирани в предходния анализ**.

Предвид големи количества селскостопански отпадъци се предлага **Проучване приложимостта на технологии за преработване на селскостопански отпадъци в ресурси за други производства**, което да бъде основа при вземането на решение за финансиране **Изграждането на инсталации за рециклиране и оползотворяване на биомаса от селскостопански произход (симбиоза)**.

Зелена и конкурентоспособна икономика

Специфична цел 4

По-висока
производителност на
ресурсите

Нови бизнес модели

Свързаност в
икономиката

**България допринася
за доставките на
критични суровини**

В страната съществува потенциал за добив и рециклиране на много от суровините от критично значение за ЕС, в резултат на което могат да бъдат реализирани икономически ползи. Наред с това, допълнителни минерални суровини като медта, оловото и цинка – от металните полезни изкопаеми, както и зеолитите, каолин-кварцовите пясъци и бентонитите – от индустриалните минерали и скали, са с особена важност за икономиката на България.

Отчитайки водещата роля на добивната и преработващата промишленост и металургията в икономиката на страната, наличието на значителен брой находища, доказани запаси, в т.ч. в закрити находища и потенциал за намиране на нови минерализации от икономически интерес за значителен брой метални полезни изкопаеми и индустриални минерали и скали, наличието на опит в добива и преработката на суровини, наличието на научен и технически потенциал за тяхното проучване, разработване, преработка и рециклиране, настоящата стратегия отделя приоритетно внимание на суровините от критично значение и утвърждаване на ролята на страната при добива, производството и рециклирането на определени суровини от критично значение в рамките на ЕС.

Добивът и рециклирането на критични суровини ще бъде разглеждано като въпрос от първостепенен национален интерес и ще получава нужната политическа и административна подкрепа от държавните институции. Бъдещото законодателството следва да осигури ускоряване и улесняване реализацията на инвестиционни проекти, като отстрани съществуващите пречки за тяхната реализация и същевременно гарантира спазването на високи стандарти за опазване на околната среда.

Необходимо е също така повишаване капацитета на институциите, обезпечаващи наличието на геоложка информация и управлението на проучвателните дейности, добивната и преработвателната промишленост в страната. Идентифицирането и реализацията на обосновани проекти в областта на добива и преработката на суровини от критично значение е от първостепенна важност и предоставя възможност за привличане на инвестиции в сектора.

Повишаването на ефективността на производството и внедряването на нови технологии в миндобивните и преработвателните компании, изисква развитие на експертни познания и умения в областта на технологии и оптимално използване и развитие на потенциала на научните организации в сектора.

- **България допринася за доставките на критични суровини**

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Тези суровини, които са от най-голямо икономическо значение и при които има висок риск по отношение на доставките, се наричат суровини от критично значение. Достъпът до ресурси и устойчивото развитие са от ключово значение за устойчивостта на ЕС по отношение на суровините. Постигането на сигурност на ресурсите изисква действие за диверсификация на доставките както от първични, така и от вторични източници, намаляване на зависимостите и подобряване на ефективността и кръговостта на ресурсите, включително производството на устойчиви, надеждни и дълготрайни продукти. Това важи за всички суровини, включително неблагородни метали, промишлени минерали, агрегати и биотични материали, но е дори по-необходимо, когато се отнася до суровините, които са от критично значение за ЕС и в частност България.

Достъпът до ресурси е стратегически въпрос, свързан със сигурността, за да може да се реализира амбицията на Европа по отношение на Зеления пакт. В новата промишлена стратегия за Европа се предлага да бъде укрепена отворената стратегическа автономност на Европа, като се обръща внимание, че преходът на Европа към неутралност по отношение на климата може да замени днешната зависимост от изкопаеми горива със зависимост от суровини, с много от които се снабдяваме от чужбина и за които световната конкуренция става все по-интензивна. Отворената стратегическа автономност на ЕС в тези сектори ще трябва следователно да продължи да се уповава на диверсифициран и ненарушен достъп до световните пазари на суровини. Същевременно и с цел да се намалят външните зависимости и натискът върху околната среда, основният проблем с бързо растящото търсене на ресурси в световен мащаб трябва да бъде решен чрез намаляване и повторно използване на материали преди тяхното рециклиране.

Добивната индустрия е в основата на почти всички останали отрасли: металургия, преработвателна, енергетика, машиностроене, химическа, стъкларска и порцеланова, строителство, електроника, електротехника и др. Тя е сектор със стратегическо значение за българската икономика. Р. България е сред държавите в Европейския съюз с традиции и опит в развитието на минно-добивния отрасъл. През 2019 в страната има 524 действащи концесии за добив на полезни изкопаеми, които са в процес на разработка, като има 452 установени находища и са издадени 243 разрешения за търсене и/или проучване. Над 21 000 са пряко заети в отрасъла, а над 120 000 в свързани дейности. Това е сектор в икономиката, който се нуждае от голям обем инвестиции. В минно-добивната индустрия за последните 6 години са вложени над 7 милиарда лева. Продуктите от минерално-суровинната индустрия формират 7,53 милиарда лева от общия износ за 2019 г.

Р. България има добър потенциал за добив на някои от суровините от критично значение за ЕС. На територията на страната има находища на графит, барит, флуорит, манган, волфрам и др. Друга част от тези материали се явяват като изоморфни примеси на основните минерали и могат да бъдат попълно добивани, като молибден, титан, антимон, германий, стронций, церий и др. Наред с това, допълнителни минерални суровини като медта, оловото и цинка – от металните полезни изкопаеми, както и зеолитите, каолин-кварцовите пясъци и бентонитите – от индустриалните минерали и скали, са особена важност за икономиката на България.

Изготвяне на национален списък на суровините от критично значение, включващ както суровини, съдържащи се в списъка на ЕС, така и допълнителни минерални суровини, ще послужи като основа за бъдещото развитие на сектора.

Добивът и рециклирането на критични суровини ще бъде разглеждано като въпрос от първостепенен национален интерес и ще получава нужната политическа и административна подкрепа от държавните институции. За целта, ще бъдат подготвени **промени в националното законодателство, с които да бъде даден приоритет на проучването, добива, преработката и рециклирането на суровини, включени в националния списък на суровини от критично значение**. Бъдещото законодателство следва да осигури ускоряване и улесняване реализацията на инвестиционни проекти, като отстрани съществуващите пречки за тяхната реализация и същевременно гарантира спазването на високи стандарти за опазване на околната среда. Законодателството също така може да определи приоритетни площи от национален интерес, където е доказано или с висока вероятност се очаква наличието на суровини от критично значение, като в рамките на тези площи не могат да бъдат предприемани други дейности, мерки или алтернативи за ползване на земята, които да ограничат възможностите за проучване и последващ добив.

Закриването на Комитета по геология и минерални ресурси през 1997 г. и неколкостепенното реструктуриране на държавната администрация, ангажирана с подземни природни богатства и контрол на минната дейност, доведе до значително намаляване на броя служители, пряко ангажирани със сектора и в резултат съществено ограничаване капацитета на държавната администрация. Развитието на сектора изисква и **осигуряване на подходяща институционална организация и капацитет на институциите, обезпечавачи наличието на геоложка информация и управлението на проучвателните дейности, добивната и преработвателната промишленост в страната**. Решението за оптимална институционална структура ще бъде взето след внимателно проучване на международния опит и националните приоритети. Възможните решения могат да бъдат в създаване на независима геоложка служба или еквивалентна структура, каквито съществуват в повечето страни от ЕС, както и в други страни с развита добивна промишленост, укрепване на капацитета, разширяване на правомощията и/или реструктуриране на Министерство на енергетиката.

За да се подпомогне постигането на заложените стратегически цели е необходимо да се осигури достатъчна и надеждна информация за количеството, качеството и типа на наличните критични и важни суровини в Р. България. Това изисква **проучване на потенциала за добив на суровини от критично значение при експлоатацията на съществуващи находища и при бъдещи проучвателни дейности**.

Много отпадъци от добивната и металургичната промишленост са богати на суровини от критично значение и трябва да се помисли за тяхното оползотворяване с цел създаване на нови икономически дейности, като същевременно се подобри околната среда. Това изисква **преглед на наличната информация и извършване на допълнителни проучвания относно съдържанието на суровини от критично значение в натрупани отпадъци в закрити обекти** на добивната и преработвателната промишленост и анализ на потенциала. По този начин ще бъде осигурена възможност за картографиране на потенциалното снабдяване с вторични суровини от критично значение от складови наличности и отпадъци и определяне на жизнеспособни проекти за оползотворяване.

При търсене и проучване на нови находища на полезни изкопаеми, както и експлоатационно

проучване на работещи в момента или тяхната преоценка, да се обърне специално внимание на присъствието на тези суровини:

- под каква форма се намират;
- дали технологично е възможно извличането им;
- дали това е икономически изгодно;
- могат да се разгледат остатъчните запаси на някои от тези суровини в находища които са с преустановен добив;
- възможна е оценка на присъствието им в минни отпадъци и отчитане на възможността за техния добив и икономическата ефективност на тези дейности.

Целта на мярката е да се проучи потенциала за получаване на някои суровини от критично значение като попълнен продукт, при експлоатацията на находища, където те присъстват под формата основно на изоморфни примеси (във флуорита например се включват Sr, Ce, Ga, Be и др.).

Страната ще участва активно в **идентифициране на проекти и инвестиционни нужди в областта на добива и преработката на суровини от критично значение**, които може да бъдат пуснати в експлоатация до 2025 г., приоритетно във въгледобивни региони, както и на свързаните с тях възможности за финансиране от ЕС.

Добивната и преработвателната промишлености ще бъдат подкрепяни в **прилагането на решения за повишаване на кръговостта и намаляване на количествата минни отпадъци**, чрез оползотворяване на имащи и други приложения в индустрията остатъчни материали, както и повишаване на степента на извличане на полезните компоненти в тях, чрез въвеждане на нови технологии по всички източници на образуване. Дейността е основно насочена към осигуряване на административна подкрепа и достъп до финансиране за реализацията на инвестиционни проекти за добив и рециклиране на суровини от критично значение.

Изпълнението на посочената дейност следва да отчете и бъдещите промени в европейското законодателство, в т.ч. разработваните от ЕК критерии за устойчиво финансиране на миннодобивните, добивните и преработвателните сектори.

Българската промишленост следва да **участва активно в предвидения европейски алианс за суровините**.

При нарастващо потребление на минерални суровини ще се прояви сериозна нужда от квалифицирани инженерни специалисти в областта на проучването, добива и обработката им. **Развиване на експертни познания и умения в областта на миннодобивните, добивните и преработвателните технологии** ще бъде от първостепенна важност. Това налага приоритизирането на обучението на такива кадри в страната. Също така, е важно запазване и допълнително развитие на потенциала на научните организации в страната в областта на геологията, проучването, добива и преработката на полезни изкопаеми и свързаните с тях сектори на икономиката.

Ще бъде осигурена и **подкрепа за български научни организации и предприятия за участие и реализация на научни изследвания и иновации в областта на суровини от критично значение**, свързани с процесите по експлоатация и преработка на такива суровини, преработката на отпадъци, авангардните материали и заместването, посредством „Хоризонт Европа“, Европейския фонд за регионално развитие и националните програми за научни изследвания и иновации.

Стратегическа Цел 02

По-малко отпадъци, повече ресурси

Целта е да се образуват все по-малко отпадъци, чрез насърчаване на дейности по повторна употреба, поправка, ремонт и преработка на продуктите. Ще се осигурят стимули за изграждането на центрове за повторна употреба в градовете.

Ще бъдат въведени нови схеми на отговорност, които да насърчат екологичното поведение на предприятията. Ще се насърчава висококачественото рециклиране, чрез насърчаване на разделното събиране и предоставяне на повече и по-качествени вторични суровини за преработващите предприятия.

Депонираните отпадъци ще се сведат до минимум, чрез разширяване на системите за разделно събиране и нови технологии и инсталации за преработка на останалите отпадъци.

Депонираните отпадъци ще се намалят и чрез промяна в начина на събиране на битовите отпадъци и въвеждане на справедливо заплащане на услугите в зависимост от количеството на отпадъците.

По-малко отпадъци, повече ресурси

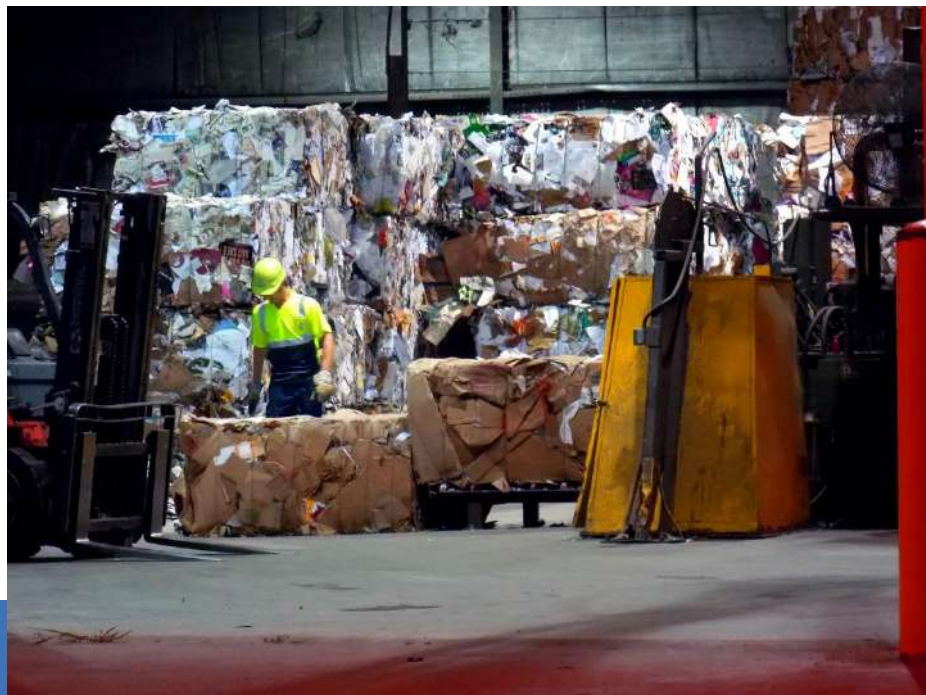
Специфична цел 1

✓ По-малко отпадъци

Повече възможности за устойчива употреба

Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини

Без депонирани отпадъци

Предотвратяването на отпадъци е най-предпочитаната възможност в националната политика по управление на отпадъци.

Отчитаните високи количества образувани битови отпадъци от някои общини налагат въвеждане на мерки на общинско ниво за предотвратяване образуването на отпадъци. Общинските програми за развитие и програмите за управление на отпадъците, следва да отделят по-голямо внимание на предотвратяването на отпадъци, възможните решения и ползите за местните общности, свързани с прехода към кръгова икономика. Тъй като общините ще играят ключова роля в прехода към кръгова икономика, те ще следва да разработят общински програми за преход към кръгова икономика като самостоятелни документи или като част от техните програми за развитие.

По-рационалното използване на материални ресурси и подобряването на логистиката на доставките и дистрибуцията следва да допринесат за намаляване образуването на отпадъци при производствени процеси.

Прилагането на нови бизнес модели, насочени към удължаване на полезния живот на продукта, предоставянето на повече възможности за поправка и ремонт, използването на платформи за споделяне от потребителите, в т.ч. в резултат на по-голямата дигитализация в сектора на услугите, също следва да допринесат за намаляване на количествата образувани отпадъци.

В рамките на стратегията приоритетно внимание ще бъде отделено на намаляването на хранителните отпадъци и някои категории пластмасови изделия и опаковки за еднократна употреба.

 По-малко отпадъци

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Отчитаните високи количества образувани битови отпадъци от някои общини налагат **въвеждане на мерки на общинско ниво за предотвратяване образуването на отпадъци и преход към кръгова икономика**. За целта, общините следва да разработят програми за преход към кръгова икономика като самостоятелен документ или като част от общинските програми за развитие.

За да подпомогне предотвратяване образуването на отпадъци на национално ниво, ще бъдат разгледани възможности за въвеждане на допълнителни по-високи отчисления за образувани отпадъци, за общините, отчитащи нива на образуване на битови отпадъци, значително надхвърлящи средните за страната.

В краткосрочен план ще бъде разработено и прието **национално законодателство в областта на пластмасите за еднократна употреба**, съответстващо на изискванията на Директива 2019/904 относно ограничаване въздействието върху околната среда на определени пластмасови продукти, в т.ч. ще бъдат обсъдени и въведени национални цели за предотвратяване на определени категории продукти, попадащи в обхвата на директивата.

Използването на пластмасови чаши и съдове за храна за еднократна употреба трябва да бъде значително и устойчиво ограничено, в т.ч. чрез ограничаване на тяхното предлагане, замяната им с продукти, които са подходящи за многократна употреба и използване на алтернативни материали с по-ниско въздействие върху околната среда през целия им жизнен цикъл. Прилаганите мерки могат да бъдат основани на икономически инструменти, модулирана тарифна политика, прилагана от организациите за оползотворяване по отношение на пластмасовите опаковки за еднократна употреба и доброволни ангажименти от страна на търговците, предлагащи продукти на крайния потребител. Държавните институции, обществени организации и местните власти следва да бъдат водещи в прилагането на модели за устойчиво потребление, като първи **ограничат използването на еднократни пластмасови продукти в публичната администрация** и въведат забрана за използването на пластмасови продукти и опаковки за еднократна употреба не по-късно от 2026 година.

Рециклирането на пластмасови отпадъци е един от секторите, в които страната отчита постигането на по-добри резултати от средните за ЕС. Независимо от сравнително малкия пазар, страната може да играе водеща роля, където секторите, произвеждащи пластмаси, пластмасови изделия и опаковки, потреблението на пластмаси, разделното събиране и рециклирането на пластмасови отпадъци, подкрепени от системите за образование и научни изследвания, оказват минимално въздействие върху околната среда.

Ще бъдат въведени и допълнителни **мерки за повишаване на количествата и подобряване качеството на разделно събираните отпадъци от пластмасови опаковки**. Такива мерки могат да бъдат въвеждане на индикатори за количество и качество на събираните пластмасови отпадъци по общински системи, постигната ефективност на системите за сепариране по категории пластмасови материали, въвеждане на стимули за повишаване качеството на разделно събиране

и сепариране чрез договорите между организациите по оползотворяване, компаниите изпълнители на съответната услуга и общините. Ще бъдат въведени и допълнителни, по-строги изисквания за задължително разделно събиране на пластмасови отпадъци, образувани в индустрията, търговски и административни обекти. В изискванията за разширена отговорност на производителя ще бъдат включени и пластмасовите фолиа използвани в селското стопанство, като по този начин се създаде система за събиране, осигуряваща възможност за предаване на пластмасови отпадъци от земеделските производители.

Ще бъдат приети мерки за предоставяне на информация на потребителите, насочена към предотвратяване и устойчиво потребление на пластмаси и насърчаване на възможностите за повторна употреба и рециклиране чрез координирани и постоянни действия за повишаване на общественото съзнание и ангажираност. Предвидените мерки следва да включват информационни кампании и дейности, организирани в рамките на обща комуникационна стратегия. Изпълнението на мерките следва да включва производителите на пластмаси и пластмасови опаковки, организации по оползотворяване, държавни и общински власти, браншови и неправителствени организации.

Секторът за търговия и предлагане на услуги следва да играе по-голяма роля в прилагането на мерки за предотвратяване на пластмасовите отпадъци, повторна употреба, обратно приемане, разделно събиране и рециклиране. За целта ще бъдат положени усилия за постигане на доброволни споразумения с организации на производителите на пластмаси и пластмасови изделия и опаковки и търговския сектор, насочени към ограничаване производството, предлагането и потреблението на пластмасови изделия и продукти за

еднократна употреба, и където е възможно замената им с алтернативни продукти с неутрално въздействие върху околната среда.

В страната съществува значителен научен капацитет и дългогодишен опит в сектор „Полимери“, който трябва да бъде запазен и използван пълноценно. За целта ще бъде осигурено допълнително **финансиране и подкрепа за научните организации и бизнеса при разработването на технологии и продукти**, водещи до предотвратяване образуването на пластмасови отпадъци, разработване на алтернативни заместващи материали, нови методи за рециклиране на пластмаси, разработване на нови видове пластмаси с по-добри показатели по отношение на въздействието върху околната среда, в т.ч. пластмаси на биологична основа и биоразградими пластмаси.

По-малко отпадъци, повече ресурси

Специфична цел 2

По-малко отпадъци

Повече възможности за устойчива употреба

Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини

Без депонирани отпадъци

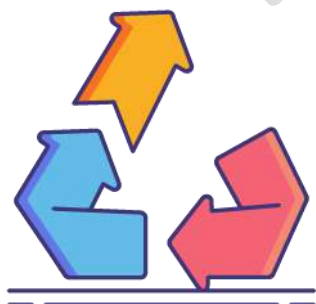

Повече възможности за устойчива употреба и повторно използване на продуктите, нови модели на отговорност

Необходимо е повече продукти да бъдат проектирани за по-дълъг живот, готови да бъдат разглобени, ремонтирани и евентуално рециклирани.

Системите за разделно събиране на едрогабаритни отпадъци, най-вече в големите общини, следва да отчетат възможностите за повторна употреба на стари мебели и електрическо оборудване, както и други категории продукти използвани в бита.

Ще се разчита на волята на строителните предприемачи за постигането на доброволно споразумение с централната и местна администрации във връзка с ангажиментите им за използването на устойчиви материали.

- Повече възможности
за устойчива употреба**

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Местните власти следва да имат водеща роля в насърчаването на устойчива употреба и повторно използване на продуктите. За целта общините следва да заложат **мерки в общинските си програми за управление на отпадъците за следващия програмен период за устойчива употреба и повторно използване на продуктите**. Мерки, които биха могли да се зложат, включват напр.: процент от обществените поръчки на съответната община да включват зелени критерии; предоставяне на информация на сайта на общината за предлаганите услуги за поправки и ремонт в населените места на общината, водещи до удължаване на живота на продуктите и съответно до предотвратяване на отпадъците; осъществяване на размяна на употребявани стоки на площадката за безвъзмездно предаване на едрогабаритни отпадъци; предоставяне на общински помещения за центрове за поправка и ремонт; участие в проекти, финансирани от оперативни програми, за преквалификация. За целта Министерство на околната среда и водите следва да актуализира **Методическите указания за разработване на общински програми за управление на отпадъците**, които да включват и мерки, свързани с прехода към кръгова икономика на местно ниво.

В съответствие с изискването на Закона за управление на отпадъците, общините следва да осигурят **площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата**, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, в населените места с население, по-голямо от 10 000 жители на територията на съответната община. Системите за разделно събиране на едрогабаритни отпадъци, най-вече в големите общини, следва да отчетат възможностите за повторна употреба на стари мебели и електрическо оборудване, както и други категории продукти, използвани в бита.

Необходимо е повече продукти да бъдат проектирани за по-дълъг живот, готови да бъдат разглобени, ремонтирани и евентуално рециклирани.

Да бъде предоставена възможност на повече компании да използват ценни продукти и компоненти чрез лизинг, обслужване, ремонт и препродажба.

Необходимо е да се повиши доверието на потребителите в стоките втора употреба, чрез ясно регламентиране на тези дейности по отношение на различни категории продукти и насърчаване участието на неправителствените организации. Също така трябва да бъдат отчетени и възможностите, които сектора за ремонти и повторна употреба предоставя за създаването на нови работни места за хора в неравностойно положение.

Основните индустриални сектори следва да проучат и прилагат най-добрите практики за оптимизиране на стойността на използваното оборудване.

Необходимо е потребителите и бизнеса да разглеждат ремонта като основна възможност за продължаваща употреба на оборудване или продукт, като по този начин бъде запазена неговата стойност, качества и надеждност. На потребителите трябва да бъдат осигурени достатъчно възможности за ремонт, в т.ч. и в по-малките населени места.

Необходимо **е засилване на ролята на строителния сектор при управлението на строителни отпадъци**. Това може да се постигне чрез сключване на доброволно споразумение между държавната администрация, Камарата на строителите в България и НСОРБ, обезпечаващо прилагането на мерки за предотвратяване и повторна употреба на отпадъци от строителство и разрушаване, постигане на националните цели за рециклиране и осигуряване на необходимата инфраструктура за третиране и рециклиране.

Горната дейност ще бъде подкрепена с реализация на **пилотен проект за регионална инсталация за третиране и рециклиране на отпадъци от строителство и разрушаване**, чрез който на практика ще се приложат ангажименти на страните, заложи в доброволното споразумение.

По-малко отпадъци, повече ресурси

Специфична цел 3

По-малко отпадъци

Повече възможности за устойчива употреба

Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини

Без депонирани отпадъци

Разделното събиране на отпадъците трябва да стане обща и осъзната практика и начин на поведение, а не действие с пожелателен и доброволен характер.

Разделното събиране на рециклируеми фракции, био-отпадъци и опасни отпадъци от домакинствата ще стане задължително и ще бъде подкрепено с прилагането на нови и по-ефективни методи за разделно събиране и разработването на стимули, насърчаващи участието на домакинствата.

В подкрепа на разделното събиране е необходима и цялостна промяна в начина на събиране на смесени битови отпадъци и преминаване към заплащане на услугите пропорционално на количеството и/или обема на отпадъците.

Общините трябва да ускорят изграждането на площадки за предаване на отпадъци от домакинствата, с което да бъдат осигурени допълнителни възможности за повторна употреба и рециклиране на отпадъци, които в момента не са обхванати в системите за разделно събиране.

Системите за разширена отговорност на производителя ще продължат да имат водеща роля за организиране и финансиране на разделното събиране, рециклирането и оползотворяването на масово разпространени отпадъци. За различните категории отпадъци трябва да бъдат разгледани нови по-амбициозни цели за рециклиране, както и въвеждането на нови иновативни модели за управление, отчитащи развитието на технологиите в сектора.

Рециклирането на пластмасови отпадъци е един от секторите, в които страната отчита постигането на подобри резултати от средните за ЕС. Независимо от сравнително малкия пазар, страната може да играе водеща роля, където секторите, произвеждащи пластмаси, пластмасови изделия и опаковки, потреблението на пластмаси, разделното събиране и рециклирането на пластмасови отпадъци, подкрепени от системите за образование и научни изследвания, оказват минимално въздействие върху околната среда.

- **Повече рециклирани
отпадъци, по-качествени
суровини**

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Националната политика в областта на управление на отпадъците дава приоритет на разделното събиране при източника пред третирането на смесени битови отпадъци, така че да бъде постигнато висококачествено рециклиране.

В подкрепа на разделното събиране е необходима и **цялостна промяна в начина на събиране на смесени битови отпадъци и постепенно налагане на събиране с индивидуални съдове**. Промяната в начина на събиране на отпадъците ще позволи преминаване към **заплащане на услугите пропорционално на количеството и/или обема на отпадъците**. Изпълнението на посочените мерки, цели да предостави стимул на домакинствата и юридическите лица да намалят образуваните отпадъци и за разделно събиране при източника.

Общините трябва да ускорят изграждането на **площадки за предаване на отпадъци от домакинствата**, с което да бъдат осигурени допълнителни възможности за повторна употреба и рециклиране на отпадъци, които в момента не са обхванати в системите за разделно събиране.

Планирането на управлението на отпадъците в страната и отчитането на постигнатите резултати в областта на предотвратяването, повторната употреба и рециклирането на отпадъци изискват наличието на достатъчна и достоверна информация.

Ще бъдат анализирани и при необходимост актуализирани изискванията за обхвата, съдържанието и формата на представяната информация за изпълнение на целите за разделно събиране, подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на отпадъци от домакинствата и подобни отпадъци. Информацията трябва да бъде налична за отделни общини, регионални системи за управление на отпадъците и общо за страната, с цел обезпечаване планирането на управлението на отпадъците на общинско, регионално и национално ниво и докладването на ЕС.

Ще бъде разширен обхвата на изискванията за документиране и отчитане на пуснатите на пазара опаковки и количествата разделно събрани, повторно употребени, рециклирани и оползотворени отпадъци от опаковки. Новите изисквания целят осигуряване на **надеждна информация свързана с управлението на отпадъци от опаковки**, в т.ч. количества на опаковки пуснати на пазара по основни категории (потребителски, групови и транспортни), разграничаване на опаковките за еднократна и многократна употреба, информация за използваните материали (напр. ПЕТ, ПЕВН, ПЕНН, ПС, ЕПС при пластмасовите опаковки); информация за количествата разделно събрани, рециклирани и оползотворени отпадъци от опаковки по източници (домакинства, търговски и индустриални обекти), място на образуване (общини) и произход (общински системи за разделно събиране, пунктове за вторични суровини, събрани от мястото на образуване, сепариране на битови отпадъци), качество на разделно събраните отпадъци от опаковки и постигнатата ефективност на сепариране по видове материали. Промени в изискванията за отчетност и докладване ще бъдат разгледани и за други категории масово разпространени отпадъци.

Ще бъде разширен обхвата на статистическите проучвания като бъдат включени **допълнителни индикатори за ефективно използване на ресурсите и преход към кръгова икономика**, в т.ч. по отрасли на икономиката и отделни икономически дейности.

Разработване и прилагане на система за **контрол на качеството и верификация на докладваните данни** трябва да осигури надеждност, достоверност и съпоставимост на информацията предоставяна от институциите.

Докладването на данни от общините, причинителите на отпадъци, компаниите извършващи дейности по събиране и транспортиране на отпадъци и операторите на съоръжения и инсталации ще бъде осъществявано изцяло по **електронен път**.

Ще бъдат въведени и допълнителни мерки за **повишаване на количествата и подобряване качеството на разделно събираните отпадъци от пластмасови опаковки**. Такива мерки могат да бъдат въвеждане на индикатори за количество и качество на събираните пластмасови отпадъци по общински системи, постигната ефективност на системите за сепариране по категории пластмасови материали, въвеждане на стимули за повишаване качеството на разделно събиране и сепариране чрез договорите между организациите по оползотворяване, компаниите изпълнители на съответната услуга и общините. Ще бъдат въведени и допълнителни, по-строги изисквания за **задължително разделно събиране на пластмасови отпадъци, образувани в индустрията, търговски и административни обекти**. В изискванията за разширена отговорност на производителя ще бъдат включени и **пластмасовите фолиа използвани в селското стопанство**, като по този начин се създаде система за събиране, осигуряваща възможност за предаване на пластмасови отпадъци от земеделските производители.

Ще бъдат приети мерки за **предоставяне на информация на потребителите, насочена към предотвратяване и устойчиво потребление на пластмаси** и насърчаване на възможностите за повторна употреба и рециклиране чрез координирани и постоянни действия за повишаване на общественото съзнание и ангажираност. Предвидените мерки следва да включват информационни кампании и дейности, организирани в рамките на обща комуникационна стратегия. Изпълнението на мерките следва да включва производителите на пластмаси и пластмасови опаковки, организации по оползотворяване, държавни и общински власти, браншови и неправителствени организации.

Секторът за търговия и предлагане на услуги следва да играе по-голяма роля в прилагането на мерки за предотвратяване на пластмасовите отпадъци, повторна употреба, обратно приемане, разделно събиране и рециклиране. За целта ще бъдат положени усилия за постигане на доброволни споразумения с организации на производителите на пластмаси и пластмасови изделия и опаковки и търговския сектор, насочени към ограничаване производството, предлагането и потреблението на пластмасови изделия и продукти за еднократна употреба, и където е възможно замаяната им с алтернативни продукти с неутрално въздействие върху околната среда.

Ще бъде изготвен **анализ на съществуващата система за разделно събиране на отпадъци от опаковки и оценка на потенциала за постигане на новите по-високи цели за рециклиране**, в т.ч. за пластмаси за еднократна употреба в дългосрочен аспект, произтичащи от законодателството на ЕС. Въвеждането на задължителен депозит за контейнерите за напитки беше отхвърлено при предишни проучвания заради високите разходи за прилагане. Независимо от това постигането на нови по-високи цели за рециклиране на 90% от теглото на контейнерите от PET, налага повторна оценка на взетото решение. Въвеждане на система за задължителен депозит и обратно приемане на пластмасови контейнери от PET и евентуално други пластмаси е една от възможните мерки за постигане на новите по-високи цели за рециклиране.

Решение относено въвеждането на депозитна система следва да бъде взето до 2023 г., в зависимост от анализа на постигнатите резултати от системите за разделно събиране, организирани от организациите по оползотворяване на опаковки, след консултации с производителите на безалкохолни напитки и търговския сектор.

В сектора за преработка на пластмаси през последните години бяха направени значителни инвестиции. В резултат, за разлика от много други държави в ЕС, преработката на основните количества събрани пластмасови отпадъци е осигурена почти изцяло в страната и не зависи от износа на отпадъци.

За да бъдат запазени и продължени постигнатите резултати, ще бъде изготвен анализ на нуждите, и където това е обосновано, ще бъде осигурена подкрепа за изграждане на **допълнителни мощности за рециклиране на определени категории пластмаси**, за които не съществува възможност за рециклиране в страната. Усилията на производителите на пластмаси и преработвателите на пластмасови отпадъци и в бъдеще трябва да получават необходимата административна и финансова подкрепа.

Специално внимание следва да бъде отделено на проучване на възможностите за изграждане на инсталация за химическо рециклиране на пластмасови отпадъци в рамките на производството на Лукойл Нефтохим Бургас. Изграждането на подобна инсталация, в случай че е икономически обосновано, ще позволи рециклиране на пластмаси, за които няма възможности за рециклиране като материали и наред с това ще предостави решение за рециклиране на замърсени пластмаси и остатъци от други процеси на рециклиране.

Строителният сектор може да играе значително по-голяма роля при управлението на строителни отпадъци. За целта ще бъдат положени усилия за постигане на **доброволно споразумение между държавната администрация, Камарата на строителите в България и НСОРБ**, обезпечавашо прилагането на мерки за предотвратяване и повторна употреба на ОСР, постигане на националните цели за рециклиране и осигуряване на необходимата инфраструктура за третиране и рециклиране. За определяне на оптималния модел на сътрудничество между строителния бизнес и общините ще бъде реализиран **пилотен проект за регионална инсталация за третиране и рециклиране на ОСР**. Изграждането на система от регионални инсталации за третиране, подготовка за повторна употреба и рециклиране на ОСР ще бъде подкрепено с финансиране по ПОС 2021-2027.

Организациите за оползотворяване на отпадъци, основани на принципа за „разширена отговорност на производителите“, ще продължат да играят водеща роля при управлението и финансирането на някои категории масово разпространени отпадъци като отпадъци от опаковки, ИУЕЕО, НУБА, ИУМПС, ИУГ, отработени масла. Ще бъдат разгледани възможностите за **включване на нови категории продукти и отпадъци в изискванията за разширена отговорност на производителите**, като такива мерки ще бъдат разгледани първоначално за текстилни облекла и обувки, както и някои пластмасови продукти и изделия за еднократна употреба.

Общите мерки, насочени към всички категории масово разпространени отпадъци ще бъдат насочени към **подобряване взаимодействието между организациите за оползотворяване и общините** с цел разширяване на системите за разделно събиране, особено в малките населени места.

Ще бъде осигурен **достъп до финансиране и подкрепа за въвеждането на нови технологии за третиране, рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци** с цел осигуряване на технологични решения и пазари за определени категории отпадъци и остатъци от третиране, за които в момента няма възможност за рециклиране/оползотворяване.

Основни публични възложители на строителство ще следва да залагат **изисквания за влагане на рециклирани строителни материали в обществените си поръчки за проектиране, строителство и поддръжка на пътища, както и проектиране и строителство на сгради**. В подкрепа за създаване на **пазар за рециклирани строителни отпадъци** е ще се обезпечи изследователска и научно-техническата поддръжка, свързана с осигуряване и сертифициране на качеството на рециклирани строителни материали, както и разработване на нови продукти от строителни отпадъци.

Участието на потребителите в системите за разделно събиране и обратно приемане на различните категории отпадъци изисква целенасочено предоставяне на информация и мерки за повишаване на тяхната ангажираност. Това налага **увеличение на отделните средства за информиране на потребителите** от страна на организациите по оползотворяване и по-добра координация на рекламните и информационни кампании изпълнявани от различните организации по оползотворяване, държавните и местните власти.

Целите за разделно събиране, повторна употреба, рециклиране и оползотворяване за различните категории масово разпространени отпадъци, ще бъдат преразглеждани периодично и увеличавани, когато това е обосновано.

Особено важно е да бъде осигурено, че всички задължени лица участват в схемите за отговорност на производителите, в т.ч. допринасят финансово. Усилията ще бъдат насочени към **обхващане и правилно отчитане на продуктите и опаковките пуснати на пазара в резултат на интернет продажби** и обхващане на съответните количества от системите за разширена отговорност на производителите.

Също така, ще бъдат въведени и приложени по-строги изисквания за **одитиране и контрол на количествата пуснати на пазара опаковки, декларирани от задължените лица**. Тези изисквания следва да включват проверки от контролните органи или независими одити на значителен брой компании избрани на случаен принцип. Засилването на контрола се очаква да осигури равнопоставеност между задължените лица и по-високи количества отчетени опаковки. Изпълнението на мярката следва да доведе до увеличение в целите за рециклиране, по-високи приходи в организациите за оползотворяване и в резултат повишаване на количествата разделно събрани и рециклирани битови отпадъци, в т.ч. в резултат на правилно отчитане на количествата опаковки пуснати на пазара.

Размерът на продуктите такси и възнагражденията на организациите по оползотворяване не отчита възможностите за предотвратяване и рециклиране на отделните опаковъчни материали и опаковки. Въвеждането на различни тарифи за потребителски и групови/транспортни опаковки, въвеждането на тарифи за брой в допълнение или вместо тарифите за тегло на пуснатите опаковки на пазара, въвеждането на по-високи тарифи за тези опаковки и опаковъчни материали, които са по-трудни за рециклиране е използвана практика в други страни от ЕС. МОСВ ще инициира консултации с организациите за оползотворяване относно възможностите за **прилагане на тарифна политика, отчитаща възможностите за предотвратяване, повторна употреба и рециклиране** на отделните видове опаковъчни материали и опаковки.

Компетентните органи следва да осигурят **по-добър контрол върху спазване на нормативните изисквания за временно съхранение и третиране на отпадъците**, като специално внимание следва да бъде отделено на ограничаване не-регламентираното разкомплектоване на ИУЕЕО, ИУМПС и НУБА, както и местата за смяна на отработени масла и други индустриални генератори на масла и отработени нефтопродукти.

По-малко отпадъци, повече ресурси

Специфична цел 4

По-малко отпадъци

Повече възможности за устойчива употреба

Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини

Без депонирани отпадъци

Постигането на по-високи цели за рециклиране и намаляване на количествата депонирани битови отпадъци, налагат изграждането на нови инсталации за третиране.

Постигането на високи нива на повторна употреба и рециклиране и изграждането на нови инсталации за третиране на битови отпадъци ще изисква допълнителни и по-високи разходи. За целта е нужно да бъде осигурено допълнително финансиране от публичния и частния сектор, както и да се гарантира, че събраните средства ще бъдат разходвани разумно и ефективно.

Строителството на нови ПСОВ предполага нарастване на количествата образувани утайки и изисква прилагането на мерки за ограничаване на съдържащите се в тях опасни вещества и осигуряване на подходящи възможности за оползотворяване.

Необходимо е увеличаване на количествата вторични суровини влагани в производството на продукти и изделия, разширяване на пазара на вторични суровини, чрез включване на нови материали и производства, ефективно прилагане на национални критерии за край на отпадъка за определени категории материали и други мерки за повишаване качеството на вторичните суровини.

☑ **Без депонирани отпадъци**

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Постигането на по-високи цели за рециклиране и намаляване на количествата депонирани битови отпадъци, налагат **изграждането на нови инсталации за третиране**. Изборът на оптимални технологии за третиране и определянето на необходимия капацитет на инсталациите, които да бъдат изградени в различните региони за управление на отпадъците, изискват внимателно планиране. Въвеждането на **задължително разделно събиране на био-отпадъците**, предопределя водеща роля на компостирането и анаеробното разграждане в бъдещите регионални системи за управление на отпадъците. Разширяването на капацитета за механично-биологично третиране на смесени отпадъци и изгаряне на отпадъци с оползотворяване на енергията ще допринесе за намаляването до минимум на количествата депонирани отпадъци.

Изготвяне на **оценка за необходимия капацитет за третиране на битови отпадъци**, позволяващ дългосрочно изпълнение на целите за подготовка за повторна употреба и рециклиране на битови отпадъци за 2025, 2030 и 2035. Дейността следва да разглежда приноса на системите за разделно събиране на различните категории отпадъци за изпълнение на националните цели, както и необходимия капацитет за третиране, компостиране, анаеробно разграждане и изгаряне на отпадъци за отделните регионални системи за управление на отпадъците.

Привличането на частния сектор при постигане на целите за рециклиране на битови отпадъци и изграждането на съоръжения за третиране на битови отпадъци, следва да осигури допълнителни инвестиции, прилагането на нови и по-ефективни технологии, по-добро управление на инсталациите, като също така ще позволи освобождаване на публични средства, които да бъдат инвестирани в други дейности.

Ще бъде разработен нов секторен **План за управление на утайките от ПСОВ**, образувани от ВиК дружествата. Планът следва да разглежда потенциала за използване на утайките при рекултивация на обекти в добивната промишленост, проучване на възможностите за прилагане на техники за рециклиране на фосфора или производство на биогаз в съвместен процес на анаеробно разграждане с други подходящи биоразградими отпадъци, осигуряване на възможности за самостоятелното и съвместното изгаряне на утайките, с цел производство на енергия. ВиК дружествата следва да предвидят **мерки за третиране на утайките** при актуализацията на техните бизнес планове, като отчитат характеристиките на всяка ГПСОВ по отношение технология на пречистване, количества и характеристики на генерираните утайки и географско разположение.

Използването на утайки в земеделието ще бъде ограничено единствено до компост произведен от утайки от ПСОВ, отговарящ на изискванията за край на отпадъка, в съответствие със съществуващото законодателство.

Осигуряването на безопасно за околната среда използване на утайки в земеделието изисква и действия за повишаване на информираността на операторите на ПСОВ и земеделските производители, схеми за сертифициране, мерки в подкрепа създаването на пазар за компост.

Разходите за реализацията на мерките за управление на утайки от ПСОВ следва да бъдат отчетени при определяне на цената за ВиК услугата предоставяна от съответния оператор. Допълнителна подкрепа за реализация на мерките ще бъде осигурена и чрез Програма „Околна среда“ 2021-2027 г..

Редица предприятия от целулозно-хартиената, металургичната, стъklarската и други сектори на преработвателната промишленост използват в производството си вторични суровини, с което допринасят за опазване на естествените ресурси. За целта ще бъде осигурен достъп до **финансиране за проекти, свързани с разработване и прилагане на нови технологии за сепариране, обработка и третиране на отпадъците, осигуряващи по-висока степен на отделяне на вторични суровини**, както и отстраняване на нежелани замърсявания, ограничаващи възможностите за последваща реализация и употреба.

Ще бъдат създадени **платформи за обмен на информация**, свързана с търсенето и предлагането на вторични суровини, рециклирани строителни материали и биомаса, като по този начин се цели засилване на обмена на информация в рамките на индустрията и в резултат подкрепа на търсенето и улесняване на предлагането на вторични суровини в страната.

На общините ще бъде осигурено допълнително **финансиране за доизграждане на регионалните системи за управление на отпадъците** чрез Програма „Околна среда“ 2021 – 2027 г. Финансирането ще бъде насочено основно към проекти, свързани с предотвратяване, повторна употреба, разделно събиране и рециклиране на отпадъци.

Ще бъдат въведени **допълнителни показатели за мониторинг на разходите за битовите отпадъци**, отчитащи приходи от такса битови отпадъци от жител, разходи по дейности за жител и тон отпадъци, критерии за ефективно разходване на публичните средства.

Ще бъде наложена забрана за разходване на приходите от такса „битови отпадъци“ за други дейности в общините и ще бъде засилен контролът върху разходването на средства, в т.ч. чрез проверки от Сметна палата.

Отчисленията за депониране на отпадъци са другия основен източник за финансиране на мерки в подкрепа на предотвратяването, повторната употреба, разделното събиране, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци. Ще бъдат актуализирани и приети **ясни правила и критерии за разходване на средствата от отчисления за депониране на отпадъци**.

За общините, които не начисляват и не заплащат дължимите отчисления, ще бъдат взети мерки за публично събиране на дължимите средства.

Разходването на средствата от отчисления следва да става приоритетно за финансиране на инвестиционни разходи, свързани с предотвратяване, подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване, както и за мерки и стимули, свързани с предотвратяване и разделно събиране. Финансирането на оперативни разходи за предварително третиране, рециклиране и оползотворяване, следва да бъде допустимо единствено за общините, където размера на такса „битови отпадъци“ надхвърля 80% от прага за допустимост, отчетен спрямо доходите на домакинствата в общината. Финансирането на дейности по обезвреждане, както и закупуването на съдове и техника за събиране на смесени битови отпадъци няма да бъде допустимо.

Общините, където размерът на натрупаните отчисления, надхвърля дължимите отчисления за период от 2 години, следва да представят план за разходване на събраните средства.

Стратегията предвижда периодична оценка на постигнатите резултати и изградената инфраструктура за разделно събиране, подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване от общините. В случай, че първата такава оценка предвидена за 2022 г. покаже незадоволителни резултати, ще бъде разгледана възможността за частична или пълна замяна на отчисленията за депониране на отпадъци с такса за депониране, дължима и разходвана на национално ниво.

Стратегическа Цел 03

Икономика в полза на потребителите

Икономика в полза на потребителите

Потребителите трябва да осъзнаят избора си и дългосрочните ефекти от него, за да може кръговата икономика да заработи в тяхна полза. Ежедневният избор на продукти и услуги определя бъдещето на следващите поколения. Кръговата икономика ще стимулира потребителите да се възползват от възможността да правят информиран избор и да вземат дейно участие в екологичния преход. Надеждната, съпоставима и проверима информация за продуктите ще е значим фактор по отношение на възможността за по-устойчиви решения.

Моделите на потребление, основани на наем и споделяне на стоки и услуги, или избора на продукти за многократна употреба, които подлежат на поправка, ще се подкрепят, доколкото те са наистина устойчиви и достъпни.

Постигането на устойчиво потребление е свързано не само с действията на гражданите. Публичните органи, включително държавните институции, като значим потребител на стоки и услуги, също няма да правят изключение и ще прилагат повече „зелени“ критерии в обществените си поръчки.

Промяната в моделите на поведение изисква постоянство и в дейностите за намаляване на отпадъците. Гражданите имат основна роля в разделното събиране на отпадъци и ще бъдат информирани и обучени как да се ангажират да правят това по-добре.

Кръговата икономика предоставя възможност за икономическа активност и откриването на нови работни места при съчетаване на социалните и икономическите ползи.

Икономика в полза на потребителите

Специфична цел 1

☑ По-добре информирани потребители

Устойчиви модели на потребление

Социална зелена икономика

Преходът към кръгова икономика изисква гражданите да могат да направят своя информиран избор на продукти, които са безопасни и с възможно най-ниско въздействие върху околната среда. Във връзка с това фокусът по веригите на доставки на подобни продукти ще е върху екодизайна. Това означава участниците по веригата – производители, търговци и потребители да са ангажирани с въпроса.

Производителите ще бъдат насърчавани да проектират, произведат и рекламират продукти, на които е направена оценка по отношение въздействието върху околната среда на всички етапи от жизнения цикъл.

Търговците ще предлагат тези продукти по подходящ начин, като предоставят надеждна и полезна информация относно показателите им за устойчивост в търговските обекти.

Потребителите ще бъдат информирани относно правилата за ползването на екологичните маркировки и прилаганите сертификационни схеми, така че да бъде създадено доверие и предпочитания към продуктите щадящи околната среда. Предоставяната информация трябва да бъде насочена целево към различните възрастови и социални групи. Това ще даде възможност в тези дейности да се включат както училищата, университетите, така и организациите за защита на потребителите/НПО.

Кръговата икономика предоставя възможност за икономическа активност и откриването на нови работни места при съчетаване на социалните и икономическите ползи.

☑ По-добре информирани потребители

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Постигането на устойчиви модели на поведение е пряко свързано с познанията на потребителите за устойчиви продукти и услуги. Изследванията показват, че малка част българските потребители разпознават екологичните маркировки и целенасочено търсят устойчиви продукти на пазара. Това налага необходимостта от допълнителна информация и обучения за екологичните маркировки, сертификационните схеми и тяхната роля при изграждането на кръгова икономика. Обученията трябва да бъдат насочени целево към различните възрастови и социални групи. В този процес активно могат да се включат като партньори училищата, университетите, НПО и организациите за защита на потребителите. Провеждането на информационни образователни кампании за популяризиране правилата за ползването на екологичните маркировки, сертификационните им схеми и възможностите за контрол сред потребителите в голяма степен ще допринесе за създаване на култура сред гражданите за устойчиво поведение.

Дефицитът на информация за устойчивите продукти ограничава развитието на пазара им. Ето защо е важно всички участници по веригата на доставка да предприемат **действия за представяне по подходящ начин на екологичните продукти в търговските обекти**. С тази дейност търсенето на екологични продукти би могло да бъде подпомогнато като търговците на дребно представят по подходящ начин екологичните продукти в обектите си. Добри практики в тази посока са оформянето на специални етикети и/или места за продажба, обозначени по подходящ начин, от които да е видно, че предлаганите продукти са екологични. Министерство на околната среда и водите би могло да използва доброволните споразумения, като инструмент за стимулиране на търговските вериги за изпълнението на подобни ангажименти. За целта се предвижда **проучване на механизма и приложимостта на доброволните споразумения като инструмент за стимулиране на търговските вериги да предоставят по подходящ начин екологични продукти**.

Предлагането на екологични продукти на пазара може да се повиши, ако се подпомогнат производителите при разработването на екодизайна. Затова се предвижда допълнително **финансиране на МСП от преработвателната промишленост, които получават финансиране за екодизайн, както и за популяризиране на екологичните продукти и нови модели на потребление, приоритетно в ключовите вериги за създаване на стойност – електроника, ИКТ, текстил и пластмаси**. В същото време, за да се стимулира търсенето на подобни продукти трябва да се финансира и допълнителното популяризиране на екологичните стоки от производители, отново в ключовите вериги за създаване на стойност – електроника, ИКТ, текстил и пластмаси.

Икономика в полза на потребителите

Специфична цел 2

По-добре информирани
потребители

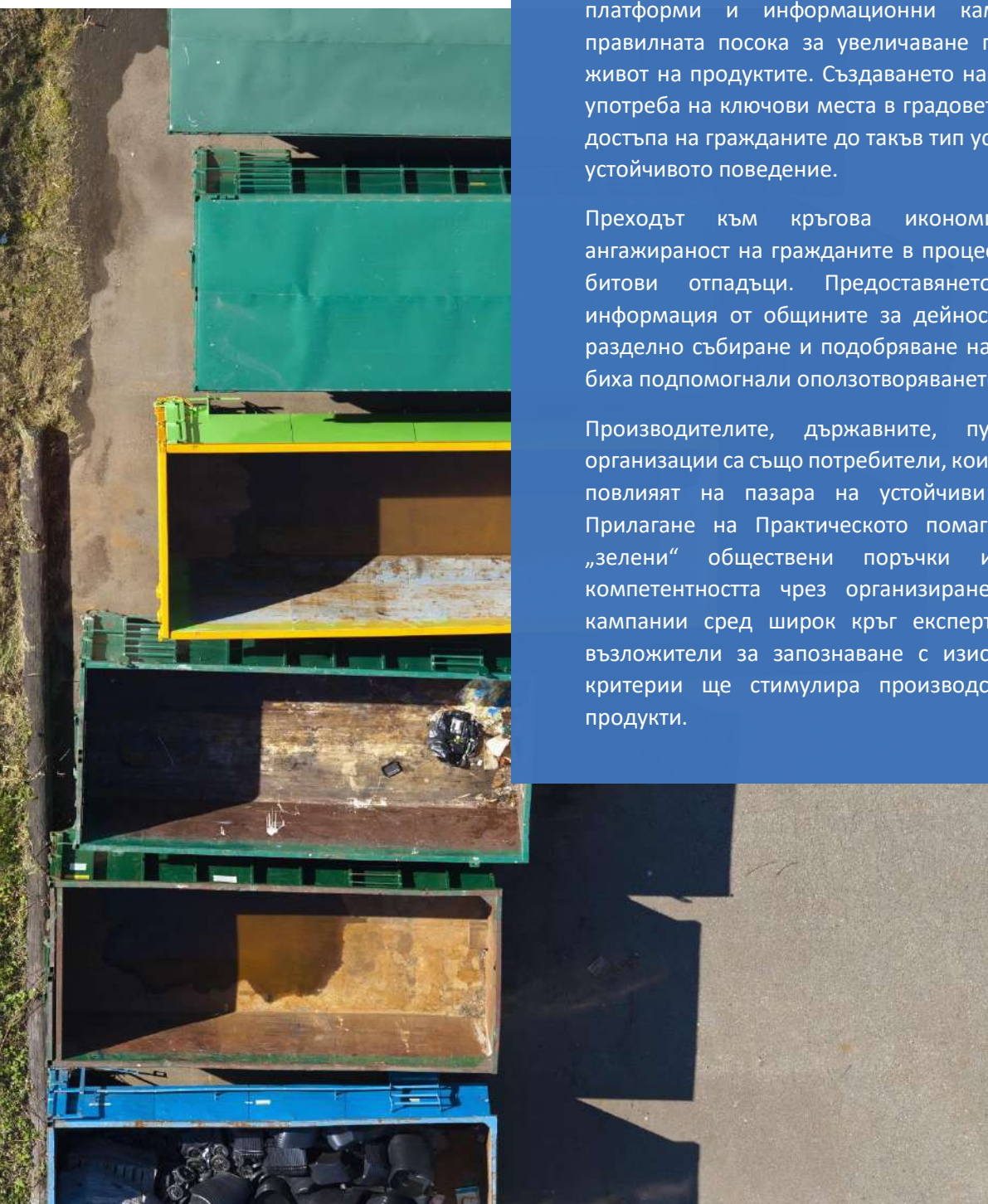
☑ Устойчиви модели на потребление

Социална зелена
икономика

Кръговата икономика означава устойчиви модели на поведение на администрацията, бизнеса и потребителите. Популяризирането на възможностите за ремонт, отдаване под наем и съвместното ползване на продукти или закупуване на услуга вместо продукт чрез електронни платформи и информационни кампании е стъпка в правилната посока за увеличаване продължителността на живот на продуктите. Създаването на центрове за повторна употреба на ключови места в градовете с цел улесняване на достъпа на гражданите до такъв тип услуги би подпомогнало устойчивото поведение.

Преходът към кръгова икономика изисква силна ангажираност на гражданите в процесите на управление на битови отпадъци. Предоставянето на допълнителна информация от общините за дейността на площадките за разделно събиране и подобряване на разделното събиране биха подпомогнали оползотворяването на отпадъците.

Производителите, държавните, публичните и частни организации са също потребители, които могат значително да повлияят на пазара на устойчиви продукти и услуги. Прилагане на Практическото помагало за възлагане на „зелени“ обществени поръчки и повишаването на компетентността чрез организиране на информационни кампании сред широк кръг експерти в организациите - възложители за запознаване с изискванията за „зелени“ критерии ще стимулира производството на екологични продукти.

☑ По-малко отпадъци, повече ресурси

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Промяната на моделите на поведение към устойчивост е възможно и необходимо чрез **повишаване на информираността на потребителите за пазара на продукти втора употреба, отдаване под наем/лизинг и ремонт чрез комуникационни кампании, както и дейности фокусирани върху образованието на младите хора, като включване на подходящи теми в учебните програми в училищата и университетите.** Тази мярка може да бъде разделена на комуникационни кампании и на дейности фокусирани върху образованието. Популяризирането на практически действия свързани с удължаване живота на продуктите, може да се извърши чрез средствата за информация, брошури и др. С подобни кампании гражданите ще получат допълнителна информация за устойчиви практики. Обучението чрез включване на подходящи теми в учебните програми в детските градини, училищата и университетите е друга възможност на тази мярка.

Както беше споменато с специфична цел 2.2 общините следва да включат мерки в подкрепа на кръговата икономика като напр.: **създаване на електронни платформи за предоставяне на информация за алтернативни на покупката на нов продукт дейности,** които са устойчиви. С това се предвижда повишаване на информираността на потребителите за пазара на продукти втора употреба, отдаване под наем/лизинг и ремонт чрез създаване на електронни платформи. По този начин гражданите могат да получат директна информация за възможните устойчиви практики в техния град или район. Практиката най-вече малки частни фирми да извършват ремонти на редица стоки – електроуреди, дрехи, обувки, мебели, велосипеди и др. е популярна у нас. Създаването на електронни регистри към сайта на съответната община/районна общинска администрация би предоставило допълнителни възможности за подобряване информираността на гражданите и би подпомогнало дейността на фирмите, ангажирани с ремонтна дейност.

Високите нагласи на обществото към необходимостта от опазване на околната среда могат да бъдат подкрепени чрез мерки като **създаване на центрове за повторна употреба на ключови места в градовете.** Тези центрове могат бъдат оформени дори и като временни пазари. Държавните и най-вече общинските органи могат да подпомагат логистично и/или организационно дейността на центрове за повторна употреба, например чрез предоставяне на общински помещения/площи специално за такива центрове и популяризиране на положителните ефекти от повторната употреба.

За постигане на целите за намаляване на отпадъците от изключителна важност е обществената нагласа и обучение. Дейностите на общините за предотвратяване на отпадъците и функционирането на площадките за разделно събиране се нуждаят от много добра **информационна кампания за запознаване на потребителите с дейността на площадките за разделно събиране.** При обявяване на процедурите по Програма „Околна среда“ такива мерки следва да бъдат изискани да бъдат заложи в проектите.

По същия начин следва да се **повиши обществената ангажираност по отношение на предотвратяване на образуването на хранителни отпадъци и участие в системите за разделно събиране на биоотпадъци**. Участието на населението в системите за разделно събиране на био-отпадъци ще бъде от ключово значение за намаляване на тяхното количество.

Изследването на моделите на поведение може да бъде обект на съвместни проекти между научните организации и организациите за защита на потребителите. Подобни изследвания ще позволят да се предскажат перспективите пред устойчивите модели на потребление, а от тук и да се подобри ефективността на предлаганите инструменти и политики за въздействие от държавните институции. Подобни проекти ще запълнят празнина в научните изследвания на българските поведенчески модели и ще позволят на заинтересованите страни да насочат и увеличат своите усилия за промяна на потреблението към устойчивост.

Публичния сектор е сред най-големите ползватели на обществени поръчки и чрез прилагането на „зелени“ критерии в обществените поръчки би могъл да стимулира пазара на екологични продукти в страната. Мярката предвижда ясно дефиниране на „зелените“ обществени поръчки в Закона за обществените поръчки. В настоящото законодателство е дадена възможност на възложителите да включват в изискванията за изпълнение на поръчката специални условия, свързани с опазването на околната среда. **Въвеждане на понятието „зелени“ обществени поръчки в допълнителните разпоредби към Закона за обществените поръчки** ще даде по-ясна възможност на възложителите да ползват този инструмент.

Предвижда се **периодична актуализация на Практическото помагало за възлагане на „зелени“ обществени поръчки и обучения на общините**. Това ще стимулира провеждането на „зелени“ обществени поръчки, като е възможно общините да заложат цели за използване на „зелени“ критерии в общинските планове за интегрирано развитие, както и в годишните планове за провеждането на обществени поръчки.

Статистическите данни показват, че относителният дял на „зелените“ обществени поръчки е едва между 5 – 7%. Сред основните причина за това е слабата информираност у възложителите, които не са запознати с изискванията за екологични стоки и услуги и системите за управление на околната среда. За решаването на проблема е предвидено да се организират **информационни кампании насочени към по-широк кръг експерти в организациите възложители**. **Създаване на виртуално пространство** (електронна мрежа) съвместно от всички институции (МОСВ, АОП и др.) и възложителите на обществени поръчки за обмяна на добри практики и опит за включването на „зелени“ критерии е друга подходяща мярка.

Икономика в полза на потребителите

Специфична цел 3

По-добре информирани потребители

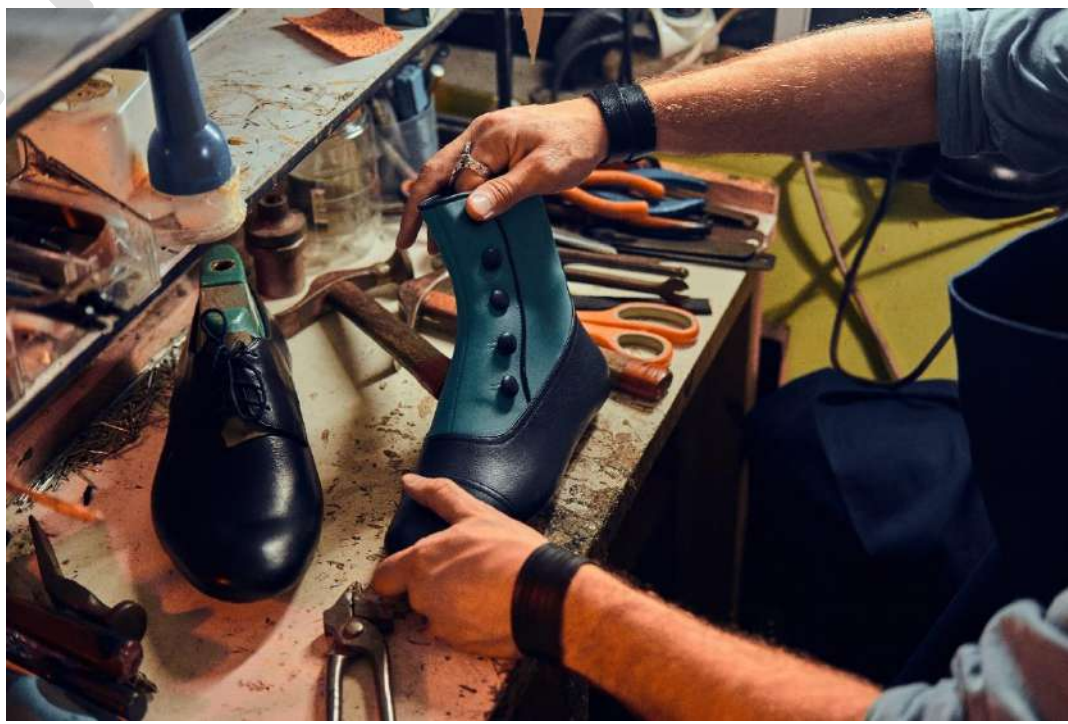
Устойчиви модели на потребление

Социална зелена икономика

Преходът към кръгова икономика ще окаже положителен ефект върху създаването на работни места. Потенциал в тази област има за фирмите, ангажирани с дейности по поправка и ремонт, които ще бъдат подпомогнати да присъстват на ключови места и в центрове за повторна употреба в градовете.

Ползите от кръговата икономика ще се разширят чрез насърчаване на социалното предприемачество и засилване на социалното приобщаване. Това е възможност да се подобри достъпа до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация на хора от уязвимите групи.

Обществото ще обедини усилия за приобщаването на всички социални групи в рамките на зеленото предприемачество.

- ☑ **Социална зелена
икономика**

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТА

Предвиждат се възможности за **подпомагане на фирмите, ангажирани с ремонтни дейности, да присъстват в центрове за повторна употреба в градовете**. Това може да се осъществи чрез публично-частно партньорство или да се реализира като общински центрове, финансирани от общинските бюджети чрез отчисленията за депониране или други източници на финансиране. Мярката, освен екологичен, би имала и социален ефект, поради създаването на нови работни места в сферата на услугите. Друг подходящ метод за подпомагане е финансиране на квалификационни курсове, с цел придобиване или повишаване на квалификацията на работещите в ремонтните фирми и оттам повишаване на качеството на услугите и на доверието на потребителите в продуктите за повторна употреба или ремонтните стоки.

Ремонтните дейности могат да удължат живота на продуктите и са пример за устойчиви модели за поведение. Фирмите от отрасъла могат да функционират като социални предприятия. Предприятие, което независимо от правноорганизационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели, постига измерима, положителна социална добавена стойност. Дейността на тези предприятия може да бъде подпомогната допълнително чрез **финансиране на квалификационни курсове на хора от уязвимите групи, ангажирани в ремонтната дейност**.

Хоризонтални условия

01 Иновации

Иновациите ще играят ключова роля в промяна на системата. Екоиновациите са нови технологии, процеси, продукти или услуги, които допринасят за защита на околната среда или за по-ефективно използване на ресурсите. За да реорганизираме моделите на производство и потребление и за да преобразуваме отпадъците в ресурси, имаме нужда от нови технологии, процеси, услуги и бизнес модели, които ще предопределят бъдещето на нашата икономика и общество.

02 Наука и образование

Образованието е в основата на развитието на иновациите. Осигуряването на високообразован човешки ресурс е ключов за развитие на иновационния потенциал. За целта стратегията предвижда инвестиции в практически научни изследвания, свързани с реалните проблеми на предприятията, научни изследвания за събирането на данни за целите на кръговата икономика и повишаване на уменията, професионалната квалификация и образованието в областите „зелен бизнес“, „нови модели на потребление“, „социално предприемачество“ и др.

03 Спазване на законодателството

За да са ефективни действията от страна на държавата в подкрепа на предприятията, е изключително важно да бъде спазено европейското законодателство. Ще бъдат структурирани схеми за групово освободена или нотифицирана държавна помощ.

Регионални измерения

Региони и местни власти

01

Кръговата икономика – национален приоритет

Преходът към кръгова икономика изисква мобилизация за промяна на национално ниво. Един от приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 е «Кръгова и нисковъглеродна икономика». За да премине към кръгов модел на производство и потребление, България има нужда да трансформира икономиката си и по отношение на останалите национални приоритети - Образование и умения, Наука и научна инфраструктура, Интелигентна индустрия, Цифрова свързаност, Местно развитие, Институционална рамка и Социално включване.

02

Регионално развитие в подкрепа на кръговата икономика

Целите на стратегията следва да се превърнат в неделима част от планирането на ниво регион и област. В тази връзка стратегията следва да стане един от водещите стратегически документи при формулиране на целите и приоритетите на регионите и да намери конкретен израз в мерките, включени в техните стратегически планове.

03

Възможности за местните общности

Следването на принципите на кръговата икономика предоставя възможност на регионите и общините за икономическо развитие, повишаване на конкурентоспособността на предприятията, увеличаване на броя на работните места, подобряване на състоянието на водните ресурси, повишаване на информираността, уменията и образователната квалификация на местното население.

Институционална рамка

01

Институционална отговорност

Преходът към кръгова икономика изисква осигуряване на взаимосвързаност по цялата верига на жизнения цикъл на продуктите. Избраните стратегически цели и дейности, включени в настоящата Стратегия попадат в компетенциите на различни държавни институции и нито една от тях не е възможно да обхване всички аспекти и осигури желаня преход. Отчитайки важността на планираните промени, засягащи всички аспекти на икономиката и изискващи промени в начина на производство и потребление, държавните институции ще продължат да осъществяват съответните секторни политики, присъщи на компетенциите им, като същевременно отделят повече внимание и ресурси на дейностите, свързани с прехода към кръговата икономика. В дългосрочен план необходимостта от съвместни действия между наука, бизнес, институции и потребители е възможно да наложи създаване на нова специализирана държавна структура.

Координация с други институции и организации

За осъществяване на координация между държавните институции, ангажирани с изпълнението на стратегията, ще бъде създаден Координационен съвет, включващ представители на МОСВ, МИ, МЕ, МФ, МРРБ, МЗХГ, ДАНИИ и МОН. Работата на Координационния съвет ще бъде подкрепена от секторни работни групи, включващи представители на пряко ангажираните държавни институции, общинските власти, научните институции, работодателските организации и браншови съюзи, синдикатите, потребителските и неправителствените организации. Въпроси от изключителна важност ще бъдат обсъждани и в новосъздадения Консултативен съвет във връзка с Европейската зелена сделка.

Институционален капацитет

Преходът към кръгова икономика и новите отговорности изискват съществени промени в начина на работа на администрацията. Необходимо е споделено управление на всички нива на веригата за създаване на стойност. Всяко министерство и институция с роля в прехода към кръгова икономика следва да съобрази своята функционална организация и обезпечи необходимия административен капацитет и ресурси за успешно справяне с новите предизвикателства.

02

03

Източници на финансиране

На стратегията за преход към кръгова икономика

01 Бизнес

Бизнесът следва да има водеща роля в рециклирането на отпадъци, както и в оползотворяването на отпадъците от строителство и разрушаване и при изграждане на инсталации за рециклиране и оползотворяване на биомаса от селскостопански произход. Организацията по оползотворяване ще финансират нови по-ефективни методи за разделно събиране, както и въвеждането на нови технологии за третиране, рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци. В сътрудничество с общините те ще изградят допълнителни мощности за рециклиране на определени категории пластмаси. Строителният сектор ще е отговорен за развитието на инфраструктурата за третиране и рециклиране на отпадъци от строителство и разрушаване. Бизнесът ще е водещ и при отговорното добиване на суровини от критично значение.

02 Програми финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове

Тези програми ще бъдат основен източник на финансиране на дейностите от плана за действие. Следните програми са идентифицирани като източници на финансиране: Програма околна среда, Програма конкурентоспособност и иновации в предприятията, Програмата за развитие на регионите, Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Програма техническа помощ, Програма за образование, Програма развитие на човешките ресурси, Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация.

03 Общински бюджет

Общините ще могат да финансират дейностите от плана за действие в рамките на приходи от такса "битови отпадъци" и чрез средствата, предвидени в техните програми за управление на отпадъците и отчисленията за депониране. Те ще са водещи за изграждане на общински площадки за предаване на отпадъци, прилагане на системи за разделно събиране на едрогабаритни отпадъци, насочени към повторна употреба, въвеждане на задължително разделно събиране на био-отпадъци и на опасни отпадъци, образувани от домакинствата и организиране на информационни кампании.

04 Държавен бюджет

Финансиране от държавния бюджет ще се използва за изготвяне на секторни анализи, анализи на законодателството и приемане на нови нормативни актове, изготвяне на програми, идентифициране на инвестиционни нужди, създаване на механизми, осигуряване на статистическа информация, подобряване на контрола върху отделни дейности и повишаване на информираността на потребителите.

Условия за успешно изпълнение на стратегията

01 **Ангажираност на институциите и координация**

Преходът към кръгова икономика засяга теми, попадащи в компетенциите на множество институции в страната. Прилагането на настоящата стратегия налага укрепване на институционалния капацитет в отделните институции, съобразно възложените им правомощия, но също така и засилване на координацията между отделните сектори. Междуинституционалният характер на кръговата икономика, както и междусекторната връзка по отношение на необходимите действия, изисква създаването на координационен механизъм, в лицето на Координационен съвет, чрез който да се постигне допълняемост и ефективност на прехода към кръгова икономика.

02 **Целенасочено използване на програмите, финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове**

Програмите, финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, представляват мощен ресурс, който ще бъде използван като основен източник на финансиране на дейностите от плана за действие. От изключителна важност е да се постигне последователност между стратегическото планиране на дейности и мерките, които ще залегнат в програмите за финансиране.

03 **Институционална подкрепа за бизнеса**

Преди да се превърне в двигател на промените и на прехода към по-умна икономика, българските МСП имат необходимост от институционална подкрепа да постигнат съответствие с действащото и предстоящо законодателство в областта на околната среда и бързо да повишат своята конкурентоспособност. Съществена част от мерките в настоящата Стратегия са насочени именно към оказване на такава подкрепа.

04 **Използване на зелени обществени поръчки:**

Залагането на зелени критерии в обществените поръчки на публичните институции за различни продукти и услуги ще даде мощен тласък за трансформация на начина, по който продуктите се проектират и услугите се предоставят. Основни възложители на строителство като МРРБ и Агенцията за пътна инфраструктура следва да залагат изисквания за влагане на рециклирани строителни материали в обществените си поръчки за проектиране, строителство и поддръжка на пътища, както и проектиране, строителство и управление на сгради. Предоставяне на предимство по време на обществени поръчки на компании сертифицирани по EMAS или ISO 14001 ще стимулира по-бързото внедряване на тези системи в бизнес сектора.

План за мониторинг

На изпълнението и актуализация на стратегията и плана за действие

Напредъкът в хода на изпълнението на Стратегията се проследява и отчита

01

Всяка заинтересована институция ще отговаря за наблюдението на изпълнението на съответните секторни мерки, заложи в Стратегията. Системата за наблюдението на напредъка по изпълнение на Стратегията ще е структурирана по следния начин:

- Предмет на дейността/мярката
- Срок за реализация
- Отговорни институции
- Цел на мониторинга
- Предмет на мониторинга
- Индикатор
- Текущи индикатори за изпълнение
- Целеви индикатори за изпълнение
- Изпълнение на текущия индикатор
- Изпълнение на целевия индикатор

02

Планът за мониторинг ще се основава на набора от индикатори, заложи в актуализираната през 2021 г. рамка за мониторинг. За да се постигне синергия между институциите, междуинституционална работна група ще разясни на всички заинтересовани страни начина на изчисляване на новите индикатори, особено по отношение на критериите за подбор на проекти и индикатори за изпълнение, които да бъдат заложи в бъдещите процедури по всяка отделна програма, подпомагана от структурните фондове на ЕС.

Индикаторите за изпълнение, заложи в процедурите за финансиране на проекти по отделните оперативни програми, ще бъдат следени чрез информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България.

Актуализация на стратегията и плана за действие

До края на 2022 г. Европейската комисия ще предприеме ключови действия за подпомагане изпълнението на Плана за действие относно кръговата икономика, насочени към политика за устойчиви продукти, ключови вериги за създаване на стойност при продуктите, по-добро управление на отпадъците и междусекторни действия. Рамката за мониторинг на кръговата икономика ще се актуализира с цел да бъдат отразени новите приоритети в политиките и да бъдат разработени допълнителни показатели относно използването на ресурсите. В началото на 2023 г. в рамките на Координационния съвет ще се създаде работна група, която да актуализира Стратегията на основата на предстоящите ключови действия, които Комисията ще предприеме в подкрепа на Плана за действие.

План за действие

Мерки

01

Стимули

В плана за действие се залага основно на коригиране на дисбалансите и преодоляване на пречките пред постигането на целите на стратегията за кръгова икономика.

02

Информация и пазар

Наблюдава се недостиг на информация и непознаване на практиките, които биха осигурили възможности за растеж и заетост. Затова освен стимулите за всички участници в процеса на преход, идентифицирани са дейности за информация, свързване на пазарните участници и образование.

03

Регулация

Предложени са промени в нормативни документи, които ще ускорят процесите и ще намалят разходите за инвестиции. Промените са насочени към осигуряване на нормативни основанията за стимулите и към разрешаване на проблемите, които участниците в процеса на преход към кръгова икономика разпознават.

Краткосрочни мерки

В Плана за действие са включени краткосрочни мерки, необходими като условия, за да се изпълнят средносрочните мерки. Краткосрочните мерки са с хоризонт на изпълнение 2021-2023 г. и включват:

- Анализ, разработване и приемане на секторни законодателни актове. Такива мерки са: разработване на национално законодателство в областта на пластмасите за еднократна употреба; изготвяне на анализ на законодателството по издаване на разрешения за производствена дейност с цел идентифициране на възможностите за оптимизация и ускоряване на процеса; въвеждане на понятието „зелени“ обществени поръчки в допълнителните разпоредби към Закона за обществените поръчки.
- Секторни анализи и проучвания. Такива мерки са: анализ на възможностите за повишаване на изискванията за задължително съдържание на рециклирани материали в определени продуктови групи и начини за засилване на контрола в строителството; анализ на потенциала за реализация на индустриална симбиоза и идентифициране на ключови производствени сектори; извършване на допълнителни проучвания относно

съдържанието на суровини от критично значение в натрупани отпадъци в закрити обекти на добивната и преработвателната промишленост и анализ на потенциала.

- Повишаване на осведомеността и организиране на информационни кампании. Такива мерки са: провеждане на информационни обучителни кампании за бизнеса, чрез които да бъдат разяснени предимствата на екомаркировката и потенциалът ѝ да влияе положително върху пазарния дял на производителите и достъпа до чужди пазари; подобряване на информираността на МСП за наличните технологии за затваряне на цикъла на употреба на водата; организиране на информационни кампании в общините за запознаване на потребителите с дейността на площадките за разделно събиране.
- Създаване на платформа за обмен на информация и добри практики, напр. в приоритетни сектори като отпадъците от строителство и разрушаване, биомаса, вторични суровини.

Средносрочни мерки

Средносрочни мерки са реалните стимули. Те са с хоризонт на изпълнение 2024-2027 г. Такива мерки включват:

- Финансиране въвеждането на технологии за ресурсна ефективност;
- Финансиране на МСП от преработвателната промишленост за въвеждането на екодизайн;
- Създаване на центрове за повторна употреба и за подготовка за повторна употреба;
- Обучение за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация на хора от уязвимите групи, свързани с ремонтна дейност.

Мерки с постоянен характер

Това са мерки, които ще се изпълняват през целия период на Плана за действие и включват:

- Привличане на частния сектор при постигане на целите за рециклиране на битови отпадъци;
- Дейности по предотвратяване, повторна употреба, разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъци;
- Прилагане на нови технологии за сепариране, обработка и третиране на отпадъците;
- Засилване на контрола върху нерегламентираното изхвърляне/обезвреждане на отпадъците от строителство и разрушаване;
- Подпомагане на фирмите, ангажирани с ремонтни дейности, да присъстват в центрове за повторна употреба в градовете.